

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**Кафедра міжнародних відносин
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»**

Освітня програма 291.00.02 «Регіональні студії»

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

**НОВІ ФОРМИ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ У ПРОТИСТОЯННІ РОСІЙСЬКІЙ
ЗБРОЙНІЙ АГРЕСІЇ**

**Студента 4 курсу денної
форми навчання
Шевченка Віктора
Вячеславовича**

**Науковий керівник:
доктор історичних наук,
доцент
Яблонський В. М.**

Київ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	6
1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження	6
1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження	12
РОЗДІЛ 2. ПІДТРИМКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	19
2.1. Військова допомога Україні від країн світу	19
2.2. Програми економічної підтримки України в 2022-2025 роках	22
2.3. Підтримка соціальної сфери в Україні країнами світу та світовими організаціями	30
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОДАЛЬШОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ	35
3.1. Проблеми підтримки України та напрями їх вирішення	35
3.2. Питання використання заморожених російських активів для відновлення України	42
3.3. Програми подальшої підтримки України	47
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	58
ДОДАТКИ	68

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВВП – внутрішній валовий продукт

ЄС – Європейський Союз

МБРР – Міжнародний банк реконструкції та розвитку

МВФ – Міжнародний валютний фонд

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку

ООН — Організація Об'єднаних Націй

США – Сполучені Штати Америки

DSA – Debt sustainability analysis

EFF – Extended Fund Facility

ERA – Extraordinary Revenue Acceleration

RFI – Rapid Financing Instrument

ULCM – Ukraine Loan Cooperation Mechanism

ВСТУП

Актуальність теми. Повномасштабна війна спричинила масштабні людські втрати, руйнування критичної інфраструктури, значні соціально-економічні деформації, загострення бюджетних, фінансових і гуманітарних проблем, що зумовлює об'єктивну потребу у комплексній та багатовимірній підтримці України з боку міжнародної спільноти. На сучасному етапі така підтримка виходить за межі традиційних форм міжнародної допомоги та набуває нових, раніше не застосовуваних або обмежено використовуваних форматів. Міжнародна допомога містить військову допомогу, масштабні програми макрофінансової стабілізації, бюджетної підтримки, соціального захисту населення, відновлення критичної інфраструктури, гуманітарні ініціативи, санкційні механізми, нові інструменти правового і фінансового тиску на державу-агресора.

Поряд із цим, деякі аспекти співпраці у рамках міжнародної допомоги залишаються проблемними та дискусійними, зважаючи на суб'єктивні політичні мотиви формування зовнішньополітичних пріоритетів окремих країн-членів ЄС та США.

Актуальність обраної теми посилюється тим, що у 2022–2025 роках міжнародна підтримка України зазнала суттєвої еволюції: від екстрених рішень і разових пакетів допомоги до формування довгострокових програм фінансування, безпекових гарантій, інституційної підтримки та стратегічного партнерства. Вагоме значення в цьому контексті набуває питання використання заморожених російських активів для фінансування відновлення України, що створює новий прецедент у міжнародній практиці.

Особливого значення сьогодні набуває питання трансформації наявних та пошуку нових формул підтримки, спричинених змінами зовнішньополітичних пріоритетів керівництва Сполучених Штатів Америки та війною на Близькому Сході.

Об'єктом дослідження є обсяги та форми підтримки України в умовах повномасштабної війни, а також її проблеми та перспективи.

Предметом дослідження є реалізація заходів військової допомоги, програм економічної підтримки та підтримки соціальної сфери в Україні країнами світу та міжнародними організаціями.

Метою дослідження є з'ясувати особливості форм підтримки економічної, військової та соціальної сфери в Україні в умовах повномасштабної війни країнами світу та світовими організаціями, а також оцінити подальші перспективи програм підтримки.

Мета роботи конкретизується в наступних завданнях:

- дослідити стан наукової розробки проблеми та джерельну базу дослідження;
- надати понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження;
- проаналізувати обсяги військової допомоги Україні від країн світу;
- дослідити програми економічної підтримки України в 2022-2025 роках;
- дослідити питання підтримки соціальної сфери в Україні країнами світу та міжнародними організаціями;
- визначити проблеми підтримки України та напрями їх вирішення;
- дослідити питання використання заморожених російських активів для відновлення України;
- охарактеризувати перспективи програм подальшої підтримки України.

Методи дослідження. Під час дослідження використовувалися різні методи, зокрема:

- філософські (діалектичний, феноменологічний) та контент-аналіз при дослідженні стану наукової розробки проблеми та аналізі джерельної бази дослідження;
- загальнотеоретичні (аналіз і синтез, індукція та дедукція, узагальнення і систематизація) у поєднанні із контент-аналізом під час дослідження обсягів, програм і напрямів підтримки України та питань використання заморожених російських активів;
- прикладні (аналітичні та проектні) під час вивчення та оцінки перспектив подальшої підтримки України.

Практичне та теоретичне значення проблеми дослідження. Отримані результати дослідження можуть бути використані державними органами, аналітичними та дослідницькими центрами з метою визначення сучасного стану, проблем та подальших напрямків міжнародної підтримки України в економічній, військовій та соціальній сферах.

Структура роботи. Дослідження складається з вступу, 3 розділів, які загалом поділені на 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і літератури (69 позицій), додатку. Загальний обсяг роботи – 68 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження

Теоретико-методологічні засади формування та подальшого розвитку інституту міжнародної підтримки та нових форм підтримки країн в умовах глобальних економічних потрясінь, з урахуванням закономірностей діяльності міжнародних організацій і специфіки їх взаємодії з національними економіками, які потребують антикризових заходів і забезпечення макроекономічної рівноваги, стали предметом ґрунтовної аналітичної праці низки зарубіжних та вітчизняних науковців.

Зважаючи на те, що тема роботи охоплює події достатньо стислого історичного періоду, дослідження здебільшого ґрунтувалося на вивченні офіційних документів, національного законодавства, міжнародних угод, матеріалах офіційних веб-сайтів державних і міжнародних установ, науково-експертних публікації дослідницьких центрів та науковців, статистичних збірників. Також використано наукову літературу щодо формування загальних засад співпраці та проблематики взаємодії міжнародних фінансових організацій із різними країнами світу, зокрема з Україною, вітчизняних науковців періоду до повномасштабного вторгнення.

Так, у роботах В.Колосової обґрунтовано теоретичні та методологічні положення формування глобальних фінансових ресурсів та запропоновано інституційні засади залучення міжнародної фінансової допомоги в умовах інституційних трансформацій економіки України [15, 16]. Проте, акцент зроблено лише на економічних аспектах без аналізу підтримки соціальної сфери.

В. Геєць акцентує увагу на сприятливому впливі міжнародної фінансової підтримки, що надається державам, які перебувають у фазі посткризового відновлення. Учений обґрунтовує, що кожна програма допомоги має індивідуальні риси, проте, незважаючи на суттєві відмінності між країнами, які

знали наслідків збройних конфліктів, програми спираються на вже напрацьовані інструменти та напрями фінансування. До них належать заходи із забезпечення прийняттого рівня життя населення, що постраждало від воєнних дій, відновлення систем життєзабезпечення, реконструкція інституційного середовища та реалізація економічних реформ, відбудова ключових виробничих потужностей і розвиток інфраструктури [1].

В. Геєць звертає увагу на те, що у періоди економічних потрясінь, коли внутрішній фінансовий потенціал держави є вкрай обмеженим, а можливості залучення комерційних запозичень істотно звужуються, офіційні фінансові ресурси міжнародних організацій та урядів іноземних держав набувають особливого значення для підтримання національної економіки [12]. При цьому, на його думку, кошти мають спрямовуватися не виключно на покриття бюджетного дефіциту, але і на проведення глибоких структурних перетворень, розвиток експортного потенціалу країни. Разом із тим, наслідки подій часу повномасштабного вторгнення вносять суттєві корективи до запропонованих автором ідей наповнення програм підтримки та відновлення.

Т. Богдан у публікації [35] аналізує перспективи зовнішнього фінансування України у контексті результатів президентських виборів у США та змін у глобальній політичній конфігурації. Основна увага приділена ризикам скорочення військової та фінансової підтримки з боку США після 2026–2027 років, ролі ЄС у компенсуванні можливих втрат. Окремо розглядаються параметри програм Ukraine Facility, ERA та ULCM, очікувані обсяги надходжень до державного бюджету у 2025–2026 роках і структура фінансування під доходи від заморожених російських активів. На основі моделювання боргової стійкості (DSA) визначено, що у середньостроковому періоді збереження макрофінансової стабільності України вимагатиме істотного збільшення частки грантових ресурсів, проведення повторної реструктуризації державного боргу у 2026 році. Авторка наголошує на необхідності посилення фінансової участі ЄС та

¹ Геєць В. М. До питання застосування підходів «плану Маршалла» для України [Електронний ресурс] // *Економіка України*. 2015. № 4. С. 6-11. URL: http://jnas.nbuv.gov.ua/j-pdf/EkUk_2015_4_3.pdf.

ухвалення рішень щодо використання російських активів для підтримки відновлення України.

Колективом українських дослідників проведено ґрунтовний аналіз впливу міжнародних фінансових інституцій на фінансовий стан України в умовах повномасштабної війни. У межах цього дослідження здійснено оцінювання актуальних кредитних рейтингів боргових зобов'язань України з початку збройної агресії російської федерації, з урахуванням того, що Національний банк України забезпечує належне функціонування фінансової системи в надзвичайно складних умовах. Окрему увагу приділено перспективам формування спеціального пакета фінансової підтримки України з метою продовження протидії агресору шляхом мобілізації ресурсів міжнародних фінансових інституцій [2].

У працях вітчизняних науковців Т. Кизими, І. Клімова та Ю. Охотницького [14] особлива увага приділяється потребі формування цілісної стратегії, спрямованої на зменшення боргового навантаження, підтримання довіри з боку кредиторів і системну протидію корупційним проявам.

Сментина Н. В. досліджувала питання міжнародної технічної допомоги на шляху до економічного відновлення держави. За результатами авторського дослідження ключове значення у системі підтримки та відновлення держави відводиться фінансовим ресурсам у формі грантів, що надаються як у національній, так і в іноземній валюті. Залучення грантового фінансування виступає суттєвим чинником активізації тих сфер, які мають визначальне значення для відновлення та подальшого розвитку економіки країни. Реалізація грантових програм спрямовується, передусім, на розвиток територіальних громад, підтримку підприємницької діяльності, стимулювання молодіжних ініціатив, сферу культури та мистецтва, систему охорони здоров'я, екологічні проекти та заходи з енергоефективності, наукові дослідження та інноваційну

² Маршук, Л., Бабюк, А., & Страпачук, Л. (2022). Вплив міжнародних інституцій на фінансовий стан України в умовах воєнного часу [Електронний ресурс]// *Економіка та суспільство*, (37). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-23>.

діяльність, освітні програми і стажування, на зміцнення інститутів громадянського суспільства [25].

Розглянуті праці, як бачимо, акцентуються на окремих аспектах та напрямках міжнародної підтримки, але не допомагають сформувавши цілісного уявлення про обсяги потенційної допомоги у співставленні із обсягами потреб та критичних напрямках підтримки та відновлення.

Скрильов В. В. у своїй праці [3] провів аналіз масштабів міжнародної підтримки за 2022–2024 роки. В роботі здійснено оцінку впливу допомоги на ключові макроекономічні параметри, а саме на динаміку державного боргу, величину бюджетного дефіциту та стійкість фінансової системи. Окремо проаналізувавши структуру зовнішніх ресурсів.

Л. Лондар, аналізуючи процес надання міжнародної фінансової підтримки Україні в контексті здійснення структурних реформ, звертає увагу на сформований позитивний досвід співпраці держави з міжнародними фінансовими організаціями. У дослідженні сформовано комплекс пропозицій щодо посилення результативності взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями. Наголошено на необхідності впровадження середньострокового планування та прогнозування під час залучення ресурсів для інвестиційних проєктів, удосконаленні контролю за використанням кредитних коштів, підвищення якості та своєчасності вибірки фінансування. Обґрунтовано потребу у зміцненні управлінських процесів під час реалізації проєктів, що отримують підтримку міжнародних фінансових організацій. Окремо підкреслено значення розширення співпраці в частині залучення прямих і портфельних іноземних інвестицій у високотехнологічні сегменти національної економіки, розвитку сучасної інноваційної інфраструктури та поступового входження України до спільного європейського технологічного простору [7, с.79-90].

³ Скрильов В. В. Вплив міжнародної фінансової допомоги на стійкість державних фінансів України [Електронний ресурс]// *Ефективна економіка*. 2025. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6059/6123> (дата звернення 18.05.2026).

Варто зазначити, що українських увага науковців зосереджується саме на питаннях підтримки фінансово-економічного блоку, обходячи увагою аспекти підтримки безпосередньо військового потенціалу України.

Розглянемо праці іноземних дослідників. У роботі М. Ахмеда [30] аналізується вплив іноземної допомоги Україні протягом 2022 – 2025 років на її спроможність протистояти військовій й агресії, та перспективи подальшої підтримки в контексті результатів системної роботи України по боротьбі із проявами корупції. У дослідженні використовується змішаний метод, який поєднує аналіз історії подій, пов'язаних з допомогою, здійсненими державою заходами по боротьбі з корупцією, та дослідницьким щомісячним кількісним аналізом зіставлених даних про обсяги допомоги з країн світу. Зазначається, що станом на кінець 2025 року зобов'язання Заходу щодо допомоги перевищили 300 мільярдів доларів, що відіграло значущу роль у здатності України заблокувати початковий наступ росії та частково повернути території, що були окуповані у 2022 році. Проте, неодноразові скандали у сфері державного управління, закупівель, мобілізації, показали, що тиск викликів воєнного часу створив нові можливості для пошуку неправомірних напрямків збагачення. Дослідження не встановлює сильної причинно-наслідкової моделі змін полі бою, але воно узгоджується з ширшим якісним висновком про те, що допомога мала значний вплив на зменшення рівня вразливості України. Також у статті робиться висновок про те, що стійкість України під час війни залежала не лише від зовнішньої фінансової підтримки, а і від продовження зусиль щодо захисту інституційної цілісності та збереження рівня підтримки та довіри міжнародних партнерів.

З початку російської агресії в лютому 2022 року Україна чинила опір вторгненню ціною людської, економічної, інфраструктурної та екологічної шкоди. Потреби у відновленні та реконструкції протягом наступного десятиліття оцінюються приблизно в 588 млрд. дол. США, що створює гостру необхідність узгоджених інституційних механізмів, здатних перетворити масштабну зовнішню підтримку на ефективні, орієнтовані на конкретні регіони результати.

Українські інститути та суспільство продемонстрували чудову стійкість, і безпрецедентна кількість іноземних партнерів мобілізувала ресурси та досвід, було створено всеосяжну архітектуру відновлення. Тим не менш, зберігаються фрагментація, прогалини в координації та гострі обмеження в людському потенціалі, що обмежує узгодженість та реалізацію політики. У дослідженні ОЕСР [65] оцінюється динаміка трансформації внутрішніх інституцій управління, процесів управління державними інвестиціями та потенціал субнаціональних структур, аналізуються ролі та механізми координації іноземних партнерів щодо допомоги Україні в умовах повномасштабної війни. Ґрунтуючись на результатах численних консультацій із задіяними сторонами, у роботі представлені рекомендації щодо зміцнення існуючої моделі відновлення та напрями покращення координації на рівні уряду та підвищення узгодженості дій донорів міжнародної допомоги.

В дослідженні Требеш Крістоф, Нісікава Таро [31] проведено аналіз підтримки України після чотирьох років війни. Ключовий висновок за підсумками 2025 року полягає у тому, що Європа майже компенсувала скорочення американської підтримки. Констатується, що американська допомога скоротилася на 99%. Країни Європи різко збільшили обсяги своєї допомоги: на 59 % у сфері фінансової та гуманітарної допомоги та на 67 % у сфері військової допомоги порівняно із середнім показником 2022–2024 років. У результаті загальний обсяг допомоги у 2025 році залишився близьким до показників 2022-2024 років. В країнах Європи фінансова та гуманітарна допомога тепер здебільшого здійснюється інститутами ЄС, оскільки на кредити та гранти ЄС припадає 89 % обсягу потоків у 2025 році. Військова допомога дедалі більше концентрується на кількох країнах: країни Скандинавії, Німеччина та Велика Британія. Військова допомога з Південної та Східної Європи продовжувала скорочуватися протягом 2025 року. Щоб компенсувати зменшення обсягів підтримки США, НАТО запустило ініціативу PURL, у рамках якої донори уклали контракти про закупівлю для України американської зброї на суму 3,7 млрд. євро в 2025 році, включаючи системи HIMARS і Patriot.

Отже, інститут міжнародної підтримки за умов глобальних економічних криз і збройних протистоянь постає як багаторівнева та комплексна система фінансових, економічних, інституційних і соціальних засобів, спрямованих на стабілізацію національних господарств і формування умов для їх подальшого відновлення.

У дослідженнях іноземних авторів значну увагу приділено наслідкам фінансової глобалізації, місцю міжнародних організацій у системі світової економіки, внутрішнім проблемам адміністрування, що супроводжують процес надання допомоги, зростанню боргового навантаження, корупційним проявам, посиленню ризиків втрати економічного суверенітету та звуженню можливостей державного регулювання.

Праці вітчизняних науковців формують уявлення про особливості взаємодії України з міжнародними фінансовими інституціями, виокремлюють загрози фінансовій безпеці, проблеми боргової стійкості і обмеження інституційного потенціалу держави. При цьому акцент робиться на значенні міжнародної підтримки у кризові та посткризові періоди, її ролі у збереженні стабільності бюджетної системи держави, підтримці реального сектору економіки, відновленні критичної інфраструктури та забезпеченні соціальної рівноваги.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження

У контексті повномасштабної війни, розв'язаної проти України, проблематика міжнародної допомоги перестала бути виключно технічним або гуманітарним інструментом. Вона трансформувалася у системоутворювальну складову державної політики у сфері безпеки, державного управління, соціальної політики з особливим акцентом на підтримку вразливих груп населення. На тлі зростаючих соціальних ризиків, масових переміщень населення, порушення інфраструктурного потенціалу та виснаження ресурсної бази органів влади, міжнародна підтримка набула оперативного значення і стала чинником довгострокової стабільності.

Розгляд понятійно-категоріальний апарат дослідження можна почати з аналізу підходів до визначення сутності понять «війна» та «агресія», та дослідження сутності та видів міжнародної допомоги Україні, які формувалися, у тому числі, під впливом різного правового тлумачення міжнародним політикумом сутності подій в Україні 2022-2025 років. Варто зазначити, що джерела формулювання таких визначень починали формуватися ще з міжнародної оцінки подій в Україні у 2014 році.

Унаслідок повномасштабного збройного вторгнення російської федерації на територію України у 2022 році було здійснено відкритий акт агресії, що супроводжувався системним ігноруванням фундаментальних засад міжнародного права, на яких ґрунтується сучасний міжнародний правопорядок. Якщо події 2014 року, пов'язані з окупацією Автономної Республіки Крим та подальшою ескалацією насильства в окремих районах Донецької і Луганської областей, мали ознаки прихованого та гібридного втручання, то у 2022 році держава-агресор перейшла до відкритої фази воєнних дій. Ранок 24 лютого 2022 року став для українського суспільства моментом різкого зламу реальності, коли життя мільйонів людей було порушене звуками повітряних тривог, вибухів і ракетних ударів.

Обґрунтованою є позиція І. Ісокайте-Валюже та Г. Грігайте-Даугіргде, відповідно до якої російська федерація здійснює масштабне порушення взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань, включно з імперативними нормами *jus cogens*, що супроводжується свідомим викривленням і зловживанням механізмами міжнародного права [4]. Збройна агресія проти України набула значення глобального виклику, оскільки йдеться про посягання на суверенітет окремої незалежної держави, інтегрованої у систему міжнародного права, та дії країни – постійного члена Ради Безпеки ООН, наділеного ядерним потенціалом, що створює загрозу стабільності всієї системи міжнародної безпеки.

⁴ Isokaitė-Valužė, I., & Grigaitė-Daugirdė, G. Invocation of International (Treaty) Law Principles Against an Aggressor State: Suspension, Restriction of Membership Rights, Expulsion?// *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*. 2024. Vol.10. P.41. DOI: <https://kmlpj.ukma.edu.ua/article/view/320035/310626> (дата звернення 20.05.2026).

Статтею 437 Кримінального кодексу України встановлено кримінальну відповідальність за дії, пов'язані з плануванням, підготовкою, розв'язуванням і здійсненням агресивної війни [2]. Поняття «агресивна війна» міститься в пункті «а» принципу VI Статуту Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі, де воно віднесене до злочинів проти миру [11]. До таких злочинів віднесено:

1. планування, підготовку, розв'язування або ведення агресивної війни чи війни з порушенням міжнародних договорів, угод або заповідей;
2. участь у спільному плані або змові, спрямованих на вчинення будь-яких дій, зазначених у попередньому пункті.

Саме наведені положення міжнародного кримінального права стали нормативною основою для формування статті 437 КК України. Для з'ясування змісту відповідного поняття доцільно звернутися до двох ключових складових: категорії «війна» та її специфічного різновиду – «агресивна війна». На сучасному етапі розвитку міжнародного права термін «війна» використовується дедалі рідше, поступаючись формулюванню «збройний конфлікт».

М. Топольницька [5] виділяє низку ознак, притаманних війні, а саме:

1. офіційний акт оголошення війни;
2. припинення дипломатичних відносин між державами, що перебувають у стані війни;
3. скасування двосторонніх договорів, передусім політичного характеру.

У відповідності до Закону України «Про національну безпеку України» поняття «військовий конфлікт», «збройний конфлікт» та «загрози національної безпеці» суттєво відрізняються [4]:

– військовий конфлікт – це спосіб вирішення міждержавних або внутрішньодержавних протиріч, що передбачає взаємне застосування збройної

⁵ Топольницька М. І. Критерії визначення збройного конфлікту в міжнародних нормативно-правових актах. [Електронний ресурс] // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Т. 3. Вип. 47. С. 177–180 URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/6896fcbe-f73e-4c11-8028-067bd8d47840> (дата звернення 20.05.2026).

сили сторонами протистояння; до його базових різновидів належать війна та збройне протистояння;

– загрози національній безпеці України – сукупність подій, процесів і впливів, які перешкоджають, ускладнюють або потенційно здатні перешкодити реалізації національних інтересів держави та збереженню її національних цінностей;

– збройний конфлікт – форма силового протистояння, що виникає між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройні сутички на державному кордоні) або між протилежними сторонами в межах однієї країни, зазвичай із зовнішньою підтримкою (внутрішній збройний конфлікт).

Поряд із цим, незважаючи на відсутність на міжнародній арені єдиного підходу до визначення категоріальності під час оцінки дій держави-агресора, у поточних умовах міжнародна підтримка постає як ресурсна основа, що спрямовується на відновлення інфраструктурних об'єктів, державних інституцій та економічної системи з метою подолання наслідків воєнних руйнувань. Масштабність бойових дій і їх довготривалий вплив створюють серйозні загрози для досягнутих показників соціально-економічного розвитку України, спричиняють порушення виробничих процесів, дезорганізацію торговельних зв'язків, експортних потоків, скорочення інвестиційної активності та відтік людського капіталу. Сукупна дія зазначених чинників зумовлює розгортання соціально-економічної кризи в державі, подолання якої за умов тривання війни виключно внутрішніми ресурсами є неможливим.

У контексті визначення змісту міжнародної підтримки її доцільно визначати як систему взаємовідносин між державами та народами, що набуває практичного вираження у сприянні Україні в реалізації національних інтересів, включаючи протидію збройній агресії російської федерації. Така взаємодія втілюється через надання як матеріальних, так і нематеріальних ресурсів, що надходять через відповідні державні інституції та спрямовуються на зміцнення обороноздатності, стабілізацію економічної ситуації та підтримку суспільства в умовах воєнного протистояння. [27].

Українські науковці (Т.Мединська та ін.) [6] пропонують наступну структуру міжнародної допомоги за видами (рис. 1.1).

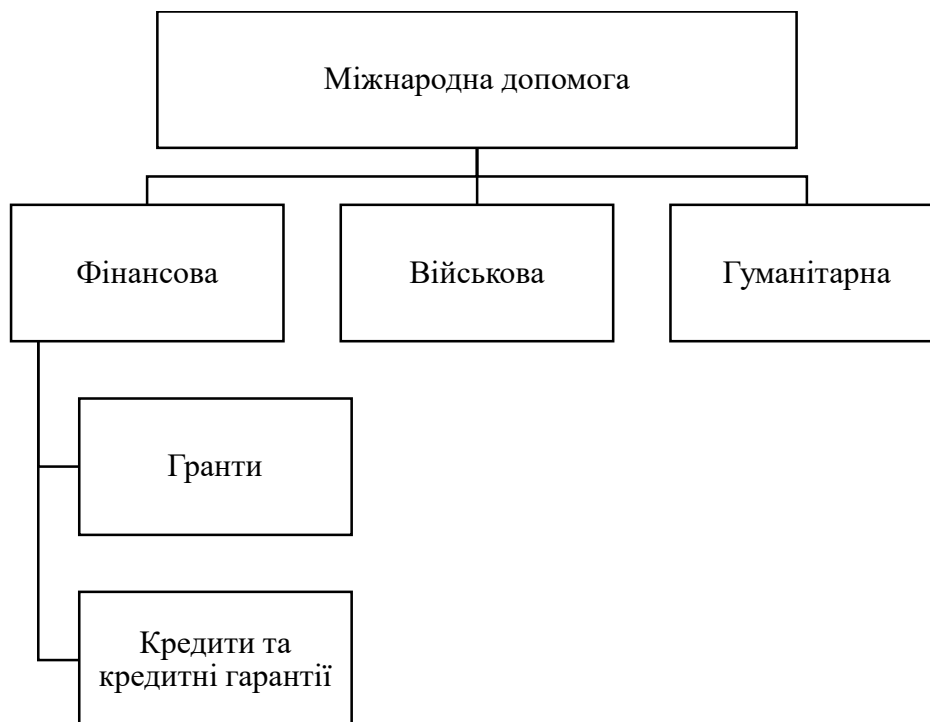

Рисунок 1.1 - Види міжнародної допомоги під час російсько-української війни, наданої Україні.

Фінансова складова представлена макрофінансуванням, що надається міжнародними інституціями (МВФ, Світовий банк, Європейський інвестбанк тощо), урядами окремих країн (США, держав ЄС). Кошти надходять на рахунки Державної казначейської служби України та розподіляються відповідно до визначених потреб і цільових напрямів використання. Макрофінансова підтримка включає гранти (безповоротні ресурси) і кредити (залучаються на пільгових умовах із подальшим поверненням).

Другий різновид підтримки – військовий. Країни-партнери, які забезпечують Україну озброєнням і військовим спорядженням, ведуть облік допомоги у грошовому вираженні. Окремі держави реалізують підтримку через

⁶ Мединська Т. В., Боднарюк І. Л., Олійник Н. Р. Міжнародна допомога як основа повоєнного відновлення економіки України. [Електронний ресурс] // *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.* № 73, 2023 с. 93-102 URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1396/1316> (дата звернення 20.05.2026)

розміщення замовлень у виробників, що виготовляють продукцію оборонного призначення для України [50].

Міжнародна гуманітарна допомога являє собою складний механізм взаємодії, який включає широке коло донорів, процеси визначення та узгодження потреб, логістичні операції, що щоденно ускладнюються через ситуативний дефіцит пального, руйнування транспортної інфраструктури та активні бойові дії разом із їх гуманітарними наслідками [7].

У межах першого розділу застосовано комплекс методів, що забезпечують ґрунтовне висвітлення теоретичних основ міжнародної допомоги та дають змогу з'ясувати рівень наукового опрацювання відповідної проблематики. За допомогою бібліографічного інструментарію здійснено опрацювання наукових праць, аналітичних матеріалів і звітів міжнародних інституцій, що надало можливість визначити ступінь дослідженості теми та впорядкувати існуючі наукові підходи. Використання контент-аналізу дозволило здійснити систематизацію поглядів різних авторів на зміст міжнародної допомоги та дозволило виокремити ключові напрями наукового пошуку у галузі. Застосування порівняльного аналізу забезпечило зіставлення наукових позицій і дало змогу виявити відмінності у розумінні державної підтримки в умовах кризових явищ. Проведення термінологічного аналізу забезпечило уточнення змісту понять, а саме «війна», «агресія», «міжнародна допомога», «військова допомога» та «фінансова допомога».

У другому розділі використано методи, що дають змогу оцінити практичні аспекти надання міжнародної допомоги Україні та простежити її зміни в динаміці. Основу дослідження становлять статистичні методи, які дозволили оцінити обсяги допомоги та їхню зміну в часі.

Порівняльний аналіз дав можливість зіставити рівні підтримки з боку окремих держав і міжнародних організацій та визначити ключових донорів.

⁷ Квятковська О. В. Офіційна допомога як функціональний інструмент реалізації політики міжнародного розвитку. [Електронний ресурс]// Панорама політологічних студій. 2013. Вип. 10. С. 36-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pps_2013_10_7. (дата звернення 20.05.2026).

Економіко-статистичні методи забезпечили дослідження фінансових потоків, пов'язаних із наданням фінансової допомоги. Аналіз динаміки використано для виявлення тенденцій змін обсягів допомоги протягом 2022–2025 років.

Правовий аналіз забезпечив вивчення міжнародно-правових аспектів використання заморожених активів російської федерації. Застосування прогностичних методів дало змогу окреслити перспективи подальшої міжнародної підтримки України.

РОЗДІЛ 2

ПІДТРИМКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

2.1. Військова допомога Україні від країн світу

З метою аналізу обсягу отриманої допомоги від країн світу використаємо дані Проєкту Ukraine Support Tracker [33], що здійснює систематичний збір та аналіз інформації щодо військової, фінансової та гуманітарної допомоги Україні з січня 2022 року. База охоплює урядові зобов'язання 41 держави, включно з країнами Європейського Союзу, країнами G7, Австралією, Південною Кореєю, Туреччиною, Норвегією, Швейцарією, Новою Зеландією, Китаєм, Тайванем, Індією та Ісландією. США, Німеччина та Велика Британія виділили Україні найбільший обсяг військової допомоги з початку повномасштабної війни. Естонія та Данія є лідерами з надання допомоги у перерахунку на відсоток їхнього власного ВВП (додаток А).

Упродовж 2025 року динаміка надання нової військової допомоги Україні мала тенденцію до скорочення. Станом на жовтень 2025 року сукупний обсяг військової допомоги становив 32,5 млрд. євро, тоді як у період 2022–2024 років середньорічний рівень підтримки становив близько 41,6 млрд. євро.

Проаналізуємо обсяг військової допомоги Україні в 2022-2025 роках за країнами світу. За період з січня 2022 року по листопад 2025 року обсяг військової допомоги Україні становив 157,724 млрд. дол. США.

Найбільший обсяг військової допомоги Україні за період з січня 2022 року по листопад 2025 року був наданий Сполученими Штатами Америки і становив 64,617 млрд. дол. США. Німеччина надала Україні військової допомоги 19,7 млрд. дол. США, Велика Британія – 13,8 млрд. дол. США, Данія – 9,6 млрд. дол. США, Нідерланди – 8,3 млрд. дол. США та Швеція – 7,9 млрд. дол. США.

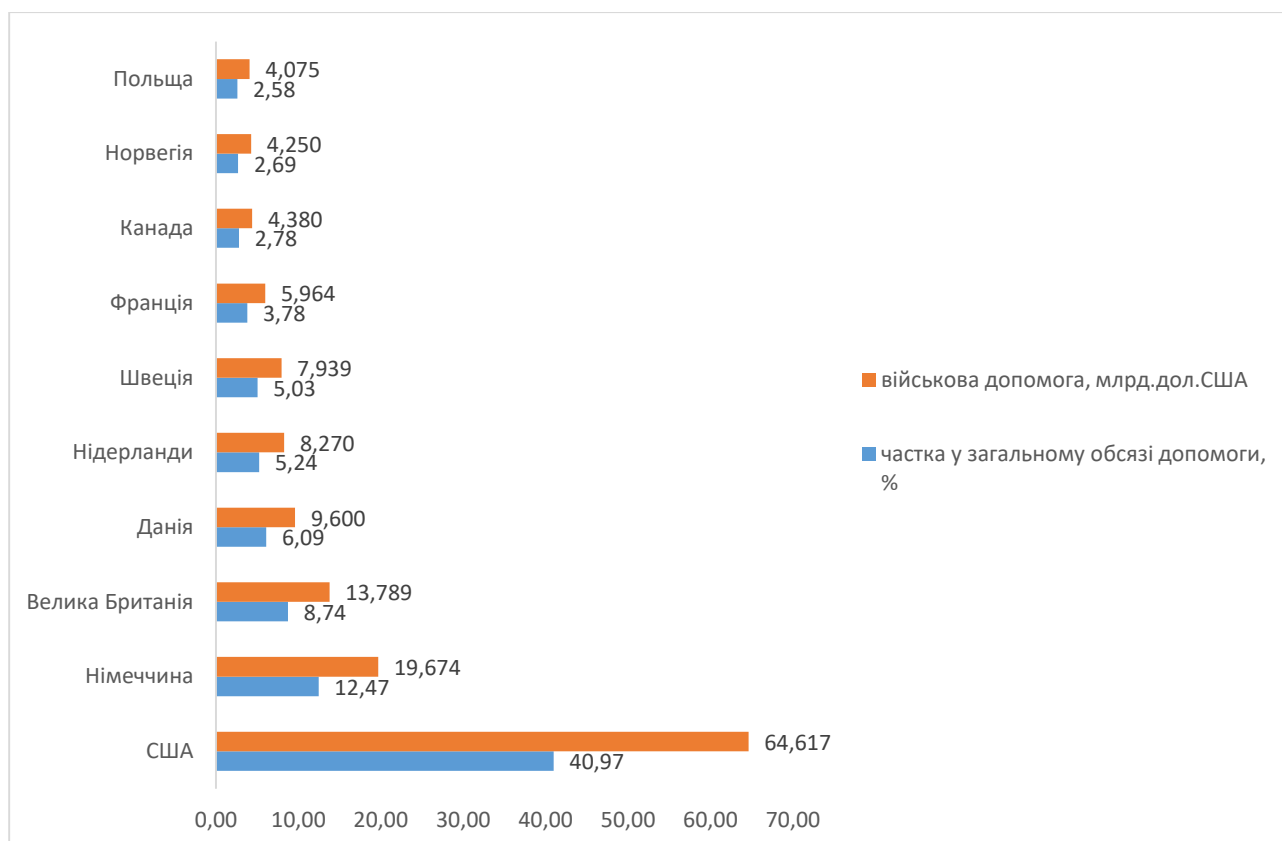

Рисунок 2.1 – ТОП-10 країн світу за обсягом військової допомоги Україні за період з січня 2022 року по листопад 2025 року [33]

За період січень 2022 - листопад 2025 року країнами світу, що надавали військову допомогу в межах до 2%, були: Фінляндія, Бельгія, Італія.

Найменше військової допомоги надійшло з таких країн як Нова Зеландія 28,5 млн. дол. США (0,02%), Південна Корея 14,5 млн. дол. США (0,01%) та Австрія 3,3 млн. дол. США (0,002%).

У 2025 році допомога Україні визначалася двома основними тенденціями: скороченням підтримки з боку США та зростанням кількості європейських донорів. У період з 2022 по 2024 рік Сполучені Штати відігравали основну роль у наданні як військової допомоги, виділяючи в середньому 17,3 млрд. євро на рік на військову допомогу та 13,3 млрд євро на фінансову та гуманітарну допомогу. У 2025 році відбулися суттєві зміни зовнішньополітичних пріоритетів керівництва Сполучених Штатів Америки, завдяки чому допомога країні складалася тільки з одного пакета військової допомоги на суму 0,4 млрд. євро,

нових асигнувань на гуманітарну чи фінансову підтримку не було зафіксовано. На тлі зміни зовнішньополітичного курсу США та зростаючих загроз розширення агресії на території країн ЄС європейські країни значно збільшили обсяги і форми підтримки України. Так, порівняно із середньорічним показником за 2022–2024 років військова допомога, яку виділяють європейські країни на даний час, збільшилася на 67% у реальному вираженні. Збільшення європейських внесків надало змогу компенсувати значну частину скорочення асигнувань США.

У сфері військової допомоги спостерігалися зростаючі відмінності по всій Європі. Структура підтримки значно змінилася з часом і в регіонах. Частка допомоги, що надається країнами Східної Європи, мала динаміку до скорочення з 17% у 2022 році до всього 2% у 2025 році. Аналогічна тенденція спостерігається і в Південній Європі, де ця частка за той же період скоротилася з 7 до 3%. На частку західноєвропейських донорів припадає близько 50-60% усієї європейської військової допомоги за останні три роки, і до 62% за результатом 2025 року. У країн з найбільшим обсягом допомоги провідну роль відіграють Німеччина та Великобританія, Бельгія та Нідерланди, які значно збільшили свої асигнування на військову допомогу у 2025 році.

Порівняння обсягів військової допомоги та ВВП показує, наскільки нерівномірним став розподіл тягаря у Європі (додаток А). Згідно з даними МВФ щодо ВВП за 2025 рік, на Північну Європу припадає лише 8% сукупного ВВП усіх 31 європейських країн, що відстежуються системою Ukraine Support Tracker. Незважаючи на свої невеликі економічні розміри, цей регіон забезпечив 33% загального обсягу військової допомоги, виділеної у 2025 році. Внесок Західної Європи був загалом пропорційний її економічній вазі, становлячи 62% від обсягу військової допомоги та 63% ВВП у 2025 році. На відміну від цього, на Південну Європу припадало 19% сукупного ВВП Європи, але лише 3% обсягу військової допомоги, що вказує на порівняно обмежений рівень участі.

Отже, в 2025 році система міжнародної військової допомоги Україні зазнала відчутних змін. Загальний обсяг військової допомоги зменшився

порівняно з 2022-2024 роками, що зумовлено істотним скороченням участі Сполучених Штатів Америки. Дії європейських партнерів щодо надання військової допомоги Україні забезпечили часткове покриття втрат і дали змогу зберегти вагомий рівень зовнішньої підтримки. Дослідження структури наданих ресурсів свідчить про їх концентрацію у межах обмеженого кола держав, серед яких провідні ролі належать США, Німеччині та Великій Британії. Одночасно посилюється внесок окремих країн Європи, а саме Данії, Нідерландів, Бельгії та Швеції. Розподіл внесків за регіональним принципом виявив суттєву асиметрію. Найвищу активність продемонстрували держави Північної та Західної Європи. Результати аналізу свідчать про поступову відмову від моделі, за якої провідну роль відіграє один домінуючий донор (США), на користь більш розгалуженої та збалансованої системи міжнародної підтримки (в першу чергу, країни ЄС). Подальша стабільність військової допомоги значною мірою визначатиметься готовністю європейських партнерів утримувати наявні обсяги фінансування та збільшувати їх у разі подальшого зниження участі США.

2.2. Програми економічної підтримки України в 2022-2025 роках

Інститут міжнародної фінансової підтримки у сучасних умовах виконує низку ключових завдань, пов'язаних із запобіганням фінансовій нестабільності, подоланням кризових явищ та усуненням їх наслідків, сприянням формуванню відповідального макроекономічного управління та упровадженню системних реформ. Його структура включає чотири складові елементи: Міжнародний валютний фонд, регіональні фінансові механізми, двосторонні валютні свопи та міжнародні резервні активи. Кожен із перелічених інструментів має власну специфіку застосування та забезпечує оперативне реагування на кризові ситуації [51].

Після початку повномасштабної агресії російської федерації Україна звернулася до МВФ із запитом про надання невідкладної фінансової підтримки в сумі 1,4 млрд. дол. США через Інструмент прискореного фінансування (Rapid Financing Instrument, RFI). Виконавча рада МВФ ухвалила позитивне рішення

09.03.2022. Інструмент RFI передбачає покриття першочергових видатків та запуск фінансування для подолання невідкладних дисбалансів платіжного балансу, які виникають унаслідок збройного конфлікту та здатні спричинити гостру економічну дестабілізацію у короткі строки. Подальші глобальні виклики у сфері продовольчої безпеки стали підставою для ухвалення 30.09.2022 рішення Ради виконавчих директорів МВФ про розширення антикризових інструментів (так зване «антишокове продовольче вікно»). Запровадження нових можливостей дозволило Україні подати заявку на наступний транш за механізмом RFI, після чого 07.10.2022 МВФ ухвалив рішення про виділення 1,3 млрд дол. США. З метою посилення фінансової підтримки України на запит окремих країн-членів МВФ (Канади, Польщі, Нідерландів та держав Північної і Балтійської групи) 08.04.2022 було схвалено створення адміністрованого рахунку МВФ для акумулювання ресурсів на підтримку України. Фінансування на цей рахунок можуть спрямовувати країни-члени МВФ, їх державні установи, міжнародні організації та міжурядові структури, що забезпечує гнучкий і швидкий механізм мобілізації ресурсів для України. В межах адміністрованого рахунку МВФ, відкритого з метою акумулювання ресурсів на підтримку України, до завершення I кварталу 2023 року було мобілізовано майже 4,5 млрд дол. США кредитних і грантових надходжень. Фінансування надійшло від Канади, Італії, Німеччини, Бельгії та Нідерландів, що свідчить про високий рівень міжнародної солідарності у підтримці держави в умовах воєнної агресії. Попри необхідність ведення бойових дій, Україна послідовно наголошувала на готовності зберігати темп реформ і необхідності запуску комплексної програми підтримки, орієнтованої на стабілізацію макрофінансової ситуації. 8 грудня 2022 року було схвалено чотиримісячну Моніторингову програму із залученням Ради директорів МВФ. Виконання її вимог мало слугувати основою для переходу до нової довгострокової програми – Механізму розширеного фінансування (Extended Fund Facility, EFF).

Виконавча рада МВФ затвердила програму EFF 31 березня 2023 року. Документ розрахований на чотирирічний період та спрямований на подолання

дисбалансів платіжного балансу, зміцнення середньострокової зовнішньої стійкості, відновлення фіскальної та боргової стійкості, формування умов для стабільного економічного зростання в межах повоєнної відбудови та інтеграції до Європейського Союзу.

Реалізація програми передбачає два етапи:

1) перший етап орієнтований на забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності під час війни, формування фундаменту для масштабного післявоєнного відновлення;

2) другий етап передбачає поглиблення структурних трансформацій, вдосконалення інструментів макроекономічного управління, підтримку відбудови, формування потенціалу довгострокового зростання та прискорення процесу євроінтеграції.

Паралельно з програмами МВФ, у відповідь на повномасштабну агресію російської федерації Світовий банк затвердив у березні 2022 року додаткове фінансування проекту МБРР «Позика на політику розвитку у сфері економічного відновлення» (Economic Recovery Development Policy Loan, ER DPL). У підготовці цього проекту брав участь Національний банк України.

У 2023 році Європейська Комісія ініціювала створення Українського фонду (Ukraine Facility) – спеціального фінансового інструменту Європейського Союзу, спрямованого на відбудову держави, із загальним ресурсом у 50 млрд євро. Програма розрахована на реалізацію протягом 2024–2027 років і отримала офіційне схвалення у лютому 2024 року.

31 березня 2023 року Міжнародний валютний фонд затвердив нову програму розширеного фінансування (EFF) обсягом 15,6 млрд. дол. США, яка стала безпрецедентною в умовах повномасштабної війни. Протягом 2023 року Україна отримала приблизно 4,5 млрд дол. США в межах цієї програми. EFF входить до пакета міжнародної підтримки на суму 122 млрд дол. США, розрахованого на період 2023–2027 років. У 2024 році було надано 5,4 млрд дол. США. Програма розширеного фінансування спрямована на підтримку державної політики, орієнтованої на забезпечення стійкості бюджетної системи,

стабільності цін і фінансового сектору, стимулювання економічного відновлення, удосконалення управлінських процесів та посилення інституційної спроможності. Механізм має забезпечити передумови для тривалого економічного зростання в умовах післявоєнної відбудови та просування України на шляху до членства в Європейському Союзі [45].

У грудні 2024 року МВФ затвердив результати другого перегляду програми фінансування, відзначивши суттєві досягнення у виконанні взятих зобов'язань попри складні воєнні обставини. Було визначено новий перелік структурних орієнтирів, серед яких: посилення незалежності антикорупційної політики; відновлення повноцінної діяльності Бюро економічної безпеки; вдосконалення бюджетної політики; підвищення ефективності банківського сектору.

13 вересня 2025 року між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку було підписано кредитну угоду на суму 246,5 млн дол. США у межах програми SURGE «Підтримка відбудови шляхом розумного фіскального управління» [3].

Фінансування передбачено за рахунок ресурсів Цільового фонду в межах механізму кредитної допомоги ADVANCE Ukraine за участі уряду Японії. Зазначений проєкт спрямований на посилення дій уряду України у напрямі формування результативної системи управління публічними інвестиціями в період післявоєнного відновлення та відбудови, підвищення якості фіскального менеджменту на місцевому рівні, удосконалення інструментів середньострокового і програмно-цільового бюджетування територіальних громад, підвищення ефективності адміністрування доходів.

Передбачалося, що до завершення 2025 року до загального фонду Державного бюджету України надійде 229,7 млн дол. США. Частина кредитних коштів у розмірі 16,8 млн дол. США буде використана для капіталізації відсоткових платежів, що дасть змогу зменшити фінансове навантаження з обслуговування боргових зобов'язань у найближчій перспективі. Імплементация проєкту SURGE в Україні розпочалася у 2024 році. Протягом цього періоду

Світовим банком було укладено низку фінансових угод із загальним обсягом 760 млн дол. США, з яких 10 млн дол. США становлять грантові ресурси.

Фінансування надається із застосуванням інструменту Program-for-results (PforR), що передбачає перерахування коштів за умови досягнення заздалегідь визначених результативних індикаторів. У межах іншої ініціативи Світового банку, проєкту «Стійке, інклюзивне та екологічно збалансоване підприємництво» (RISE), Україна має отримати 88 млн дол. США для підтримки розвитку приватного сектора.

Ресурси залучаються під гарантії уряду Японії через Міжнародний банк реконструкції та розвитку [53]. Реалізація зазначеної угоди передбачає надходження до загального фонду Державного бюджету 80 млн дол. США, з яких 8 млн дол. США спрямовуються на капіталізацію відсотків для покриття разової комісії та комісії за зобов'язання.

Проєкт RISE орієнтований на подолання ключових структурних обмежень, що стримують стійкість, розширення економічної активності та довгострокову збалансованість розвитку приватного бізнесу. Його впровадження заплановано на 2024–2027 роки, а сукупний обсяг фінансування на період реалізації перевищує 1 млрд дол. США.

Залучення позикових ресурсів у рамках програм SURGE Program та RISE Program розширює можливості вдосконалення бюджетної політики, стимулювання розвитку приватного сектору, підвищення результативності використання державних інвестицій. Спрямованість на досягнення конкретних визначених результатів посилює вимоги до якості управління фінансовими потоками, поглиблює відповідальність за їх цільове використання та підвищує значення прозорого контролю за реалізацією фінансових рішень.

Щоб допомогти Україні в зусиллях із відновлення, відбудови й модернізації, ЄС започаткував ще один механізм підтримки на 2024–2027 роки - Інструмент Ukraine Facility.

Ukraine Facility Plan представлено як багаторівневий інструмент підтримки, орієнтований на стабілізацію фінансів України, стимулювання

інвестиційної активності та посилення адміністративної спроможності державних інституцій. Виділення коштів передбачено щоквартально та траншами за умови виконання чітких індикаторів (маяків), які прописані в урядовому Плані України. Разом із тим, кошти з Ukraine Facility не можуть використовуватися для фінансування військових потреб та оборони і мають регіональний акцент: щонайменше 20% грантових коштів першої складової обов'язково мають спрямовуватися на потреби українських регіонів та громад.

Європейська комісія та Україна повинні будуть захистити фінансові інтереси ЄС, запобігаючи шахрайству, корупції та конфліктам інтересів. Комісію шляхом оцінки ефективності систем управління та контролю України підтримає спеціальна аудиторська рада, виконуючи регулярні аудиторські перевірки на місцях та налагоджуючи зв'язки з українською владою.

Крім того Європейська рада, на підставі звіту Європейської комісії, може щорічно проводити дебати щодо реалізації інструменту. Якщо буде потрібно, Європейська рада запропонує Комісії внести пропозицію про перегляд інструменту в 2026 році в контексті нового довгострокового бюджету ЄС.

Інструмент Ukraine Facility [32] – це безпрецедентна фінансова підтримка України від Європейського Союзу у розмірі 50 млрд. євро на 2024–2027 роки. Програма спрямована на забезпечення макроекономічної стабільності, відбудову, модернізацію країни та сприяння євроінтеграції України (рис. 2.2).

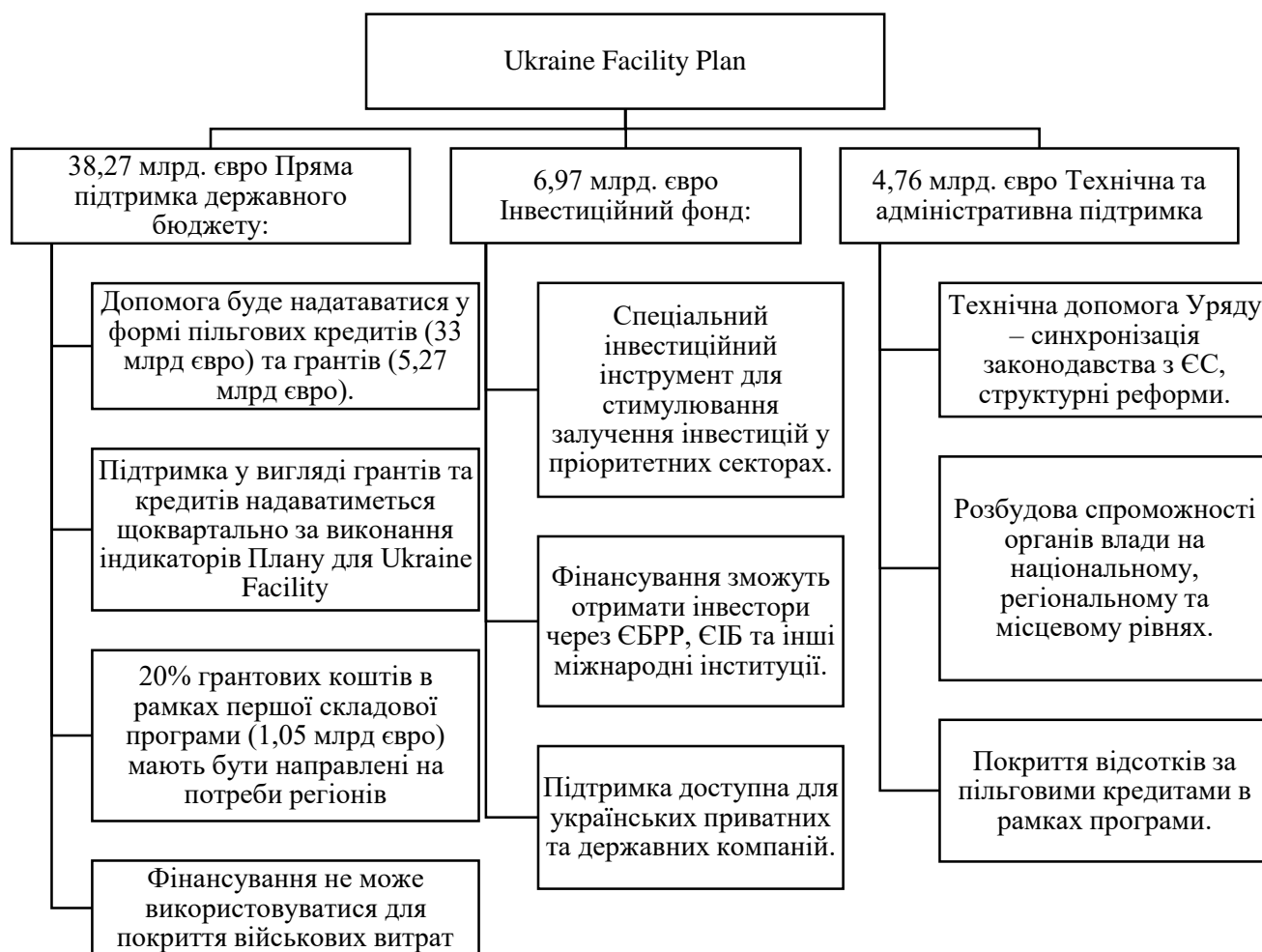

Рисунок 2.2 – Складові програми Ukraine Facility Plan [32]

Динаміка обсягів надання фінансової допомоги в рамках Ukraine Facility Plan за період від 6 лютого 2024 року до 22 грудня 2025 року наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка обсягів надання фінансової допомоги в рамках Ukraine Facility Plan [32]

Дата	Ініціатор	Зміст	Обсяг підтримки	Кумулятивний обсяг підтримки ЄС
22 грудня 2025 р.	ЄС	Виділення коштів для покриття фінансових потреб України	2,3 млрд євро	26,8 млрд євро
11 листопада 2025 р.	Європейська комісія	Фінансування через Український фонд до державного бюджету України	1,8 млрд євро	24,5 млрд євро
22 серпня 2025 р.	Європейська комісія	Надання фінансування через Український фонд напередодні Дня незалежності України	понад 3,0 млрд євро	22,7 млрд євро

Продовження таблиці 2.2

Дата	Ініціатор	Зміст	Обсяг підтримки	Кумулятивний обсяг підтримки ЄС
1 квітня 2025 р.	Європейська комісія	Черговий розподіл коштів у межах Фонду України відповідно до Українського плану	3,5 млрд євро	19,6 млрд євро
18 грудня 2024 р.	Європейська комісія	Другий регулярний платіж у рамках Українського фонду	майже 4,1 млрд євро	16,1 млрд євро
13 серпня 2024 р.	Європейська комісія	Перший регулярний платіж у рамках Українського фонду	майже 4,2 млрд євро	–
28 червня 2024 р.	Європейська комісія	Додаткове передфінансування в межах Українського фонду	1,9 млрд євро	7,9 млрд євро
11 червня 2024 р.	ЄС	Підписання гарантійних угод і грантів у межах Інвестиційної рамки Фонду	1,4 млрд євро	–
24 квітня 2024 р.	Європейська комісія	Другий транш виняткового мостового фінансування України	1,5 млрд євро	6 млрд євро
18 квітня 2024 р.	ЄС	Створення Української інвестиційної рамки для відновлення та реконструкції	–	–
15 квітня 2024 р.	Європейська комісія	Підтримка Українського плану реформ та інвестицій на 4 роки	–	–
20 березня 2024 р.	Європейська комісія	Перший транш мостового фінансування у межах Фонду України	4,5 млрд євро	4,5 млрд євро
6 лютого 2024 р.	Європейський парламент та Рада ЄС	Досягнення політичної угоди щодо створення Українського фонду	–	–

Запуск програми Ukraine Facility посів центральне місце в архітектурі участі європейських партнерів в фінансовій допомозі України, поєднавши фінансове забезпечення з конкретними вимогами щодо реалізації реформ та підвищення ефективності державного адміністрування. Коригування масштабів фінансування в межах ініціативи Ukraine Facility свідчить про поступове нарощування ресурсної підтримки та її орієнтацію на досягнення визначених кількісних результатів, що посилює залежність між виділенням коштів і належним виконанням зобов'язань щодо здійснення реформ.

2.3. Підтримка соціальної сфери в Україні країнами світу та світовими організаціями

Міжнародна підтримка соціальної сфери під час війни стала одним із найвагоміших інструментів, за допомогою якої стало можливим допомогти людям в умовах масштабних гуманітарних загроз та різким погіршенням соціально-економічних умов. Її головна мета полягає у створенні передумов, що дозволяють населенню пройти через період глибокої нестабільності, отримати ресурси першої необхідності та поступово перейти до етапу відновлення. Захист мирного населення в умовах підвищеної небезпеки передбачає виконання низки взаємопов'язаних завдань^[8]:

1. Формування безпечного простору для людей організація евакуаційних маршрутів для осіб, які проживають поблизу зон активних бойових дій; створення місць тимчасового розміщення та доступних укриттів; проведення заходів із гуманітарного розмінування; запобігання насильству, примусу та іншим формам неправомірного впливу на цивільних осіб.

2. Задоволення першочергових потреб постачання харчових продуктів та питної води; надання невідкладної медичної допомоги; забезпечення одягом та засобами побутового вжитку; оперативне відновлення енергопостачання, водогонів, зв'язку та інших важливих інфраструктурних систем.

3. Підтримка соціально-економічної стійкості залучення фінансових ресурсів для підтримки економічного сектору та державних соціальних програм; створення можливостей для працевлаштування та отримання доходу; зміцнення систем освіти та охорони здоров'я; участь у програмах відновлення зруйнованого житла та об'єктів інфраструктури.

4. Формування передумов для довгострокового відновлення:

– відновлення територій, забруднених вибухонебезпечними предметами, та підтримка сільського господарства;

⁸ Мединська Т. В. Міжнародна фінансова допомога Україні в умовах війни: цілі та перспективи. [Електронний ресурс]// *Праці Наукового товариства ім. Шевченка. Економічний збірник*. 2025. Том 5. <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/proceedings/article/view/2063> (дата звернення 21.05.2026).

- стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва;
- інвестицій у модернізацію промислових об'єктів та ключових інфраструктурних систем;
- сприяння поверненню біженців та внутрішньо переміщених осіб до стабільного життя.

Таблиця 2.3 – Обсяг гуманітарної допомоги Україні країнами світу за період з січня 2022 року по листопад 2025 року [33]

Країни	Гуманітарні асигнування	Питома вага країн у допомозі, %
Австралія	155,1	0,69
Австрія	734,2	3,28
Бельгія	392,0	1,75
Болгарія	2,0	0,01
Канада	555,9	2,48
Хорватія	93,5	0,42
Кіпр	3,0	0,01
Чехія	59,7	0,27
Данія	882,1	3,94
Естонія	61,4	0,27
ЄС (Європейська комісія та Рада)	2704,7	12,07
Фінляндія	251,3	1,12
Франція	795,6	3,55
Німеччина	3433,6	15,32
Угорщина	54,1	0,24
Ісландія	15,4	0,07
Ірландія	165,3	0,74
Італія	575,0	2,57
Японія	1651,5	7,37
Латвія	24,3	0,11
Литва	181,6	0,81
Люксембург	118,3	0,53
Мальта	2,2	0,01
Нідерланди	1062,8	4,74
Нова Зеландія	36,7	0,16
Норвегія	1119,1	4,99
Польща	493,8	2,20
Португалія	1,7	0,01
Південна Корея	418,0	1,86
Румунія	123,0	0,55
Словаччина	18,6	0,08
Словенія	19,4	0,09
Іспанія	112,1	0,50
Швеція	578,7	2,58
Швейцарія	876,3	3,91
Туреччина	4,5	0,02
Велика Британія	1169,9	5,22
США	3417,9	15,25
Китай	2,3	0,01
Тайвань	43,8	0,20
Індія	2,7	0,01
Всього	22413,2	100,00

Сукупний обсяг гуманітарної допомоги за період з січня 2022 по листопад 2025 року становить 22,41 млрд. дол. США. Провідні позиції у структурі гуманітарних асигнувань займають:

- Німеччина – 3 433,6 млн. дол. США (15,32%);
- США – 3 417,9 млн. дол. США (15,25%);
- Європейський Союз – 2 704,7 млн. дол. США (12,07%);
- Японія – 1 651,5 млн. дол. США (7,37%);
- Велика Британія – 1 169,9 млн. дол. США (5,22%);
- Норвегія – 1 119,1 млн. дол. США (4,99%);
- Нідерланди – 1 062,8 млн. дол. США (4,74%).

Ці сім країн забезпечують понад 64% усіх гуманітарних потоків. Їх участь створює основу міжнародної підтримки України у гуманітарній площині.

До групи донорів із помітним, але менш масштабним внеском, належать:

- Швейцарія – 876,3 млн. дол. США (3,91%);
- Данія – 882,1 млн. дол. США (3,94%);
- Франція – 795,6 млн. дол. США (3,55%);
- Австрія – 734,2 млн. дол. США (3,28%);
- Швеція – 578,7 млн. дол. США (2,58%);
- Італія – 575,0 млн. дол. США (2,57%);
- Канада – 555,9 млн. дол. США (2,48%);
- Польща – 493,8 млн. дол. США (2,20%);
- Південна Корея – 418,0 млн. дол. США (1,86%).

У сукупності ця група створює близько 23% загального обсягу підтримки.

До групи країн, чия частка не перевищує 1%, входять: держави Балтії (Латвія, Литва, Естонія), Ісландія, Ірландія, Чеська Республіка, Румунія, Хорватія, Фінляндія, Люксембург, Словаччина, Словенія, Іспанія, Нова Зеландія, Тайвань, Туреччина, Південна Корея (за питомою вагою), країни, чий внесок має найменший розмір (Кіпр, Португалія, Болгарія, Мальта, Індія, Китай). Разом зазначені країни забезпечують близько 13% усіх гуманітарних надходжень.

Отже, гуманітарна підтримка має високу концентрацію: два донори, Німеччина та США, формують понад 30%, а разом із ЄС – понад 42% сукупної допомоги. Японія та Велика Британія відіграють важливу роль, забезпечуючи додатковий стратегічний ресурс.

Війна завдала Україні надзвичайно значних інфраструктурних втрат, залишивши мільйони людей без доступу до електропостачання, води, опалення, транспортних послуг, медичної допомоги та інших базових сервісів. Відновлення таких систем має визначальне значення для повсякденного життя населення, збереження економічної активності та повернення до нормального ритму життя. Оскільки власних можливостей держави недостатньо для ліквідації

руйнувань подібного масштабу, зовнішня фінансова підтримка відіграє надзвичайно важливу роль.

Основні напрями використання міжнародних ресурсів для відновлення інфраструктури охоплюють:

1. Відновлення ключових інфраструктурних об'єктів ремонт об'єктів електрогенерації та теплопостачання, трансформаторних підстанцій та мереж; відновлення систем водопостачання, водовідведення та очисних споруд; ремонт автошляхів, мостів, залізничних ділянок, аеропортів та портових комплексів; реконструкція лікарень, шкіл, дитсадків та інших соціальних установ.

2. Забезпечення населення житлом спорудження нового житла для сімей, які втратили домівки; ремонт та відновлення будівель, що отримали пошкодження; створення безпечних місць тимчасового проживання для біженців та внутрішньо переміщених осіб.

3. Відновлення транспортного сполучення ремонт транспортних коридорів; забезпечення громадського транспорту у громадах; налагодження логістичних маршрутів для доставки гуманітарних вантажів та товарів першої необхідності.

4. Забезпечення доступу до медичних послуг реконструкція медичних закладів; забезпечення обладнанням та лікарськими засобами; підготовка та перепідготовка персоналу.

5. Відновлення системи освіти ремонт шкіл та інших навчальних споруд; забезпечення навчальними матеріалами та обладнанням; підвищення кваліфікації педагогів.

Окреме місце посідають програми міжнародної допомоги для ветеранів в Україні, які реалізується через гранти для ветеранського бізнесу, цільові грошові виплати, безкоштовну правову, медичну та психологічну підтримку від іноземних урядів, фондів ООН, Червоного Хреста та міжнародних громадських організацій.

Основні напрямки міжнародної підтримки за цим напрямом:

- грошова допомога: спільні проєкти Міністерства у справах ветеранів та міжнародних партнерів. Наприклад, ветерани з інвалідністю внаслідок війни можуть отримувати додаткові виплати, що реалізуються спільно з Товариством Червоного Хреста;

- підтримка та розвиток бізнесу: міжнародні донори регулярно фінансують грантові програми для ветеранів та їхніх родин на старт або розвиток власної справи;

- правова та соціальна допомога: фонди надають безоплатну юридичну допомогу ветеранам та їхнім родинам, зокрема внутрішньо переміщеним особам.

- медична та психологічна реабілітація: Програми протезування за кордоном, лікування у провідних клініках партнерів, а також закупівля обладнання для українських реабілітаційних центрів за підтримки ООН, НАТО та урядів країн-союзників;

- освіта та перекваліфікація: гранти на навчання, вивчення іноземних мов та здобуття нових професійних навичок.

Отже, підтримка міжнародних партнерів у соціальній сфері в умовах повномасштабної війни набула значення одного з визначальних чинників збереження життєздатності суспільства, реінтеграції військовослужбовців та пом'якшення наслідків масштабної гуманітарної кризи. Її зміст не зводиться до оперативного реагування на нагальні потреби, а вибудовується як система взаємопов'язаних дій, що включають забезпечення безпеки цивільного населення, задоволення першочергових життєвих потреб, підтримку економічної активності та створення умов для відновлення держави у перспективі.

Разом із тим, зміни зовнішньополітичного курсу США, зростаючі загрози розширення агресії на території країн ЄС та зовнішньополітичні наслідки війни на Близькому Сході спонукають Україну та країни ЄС шукати нові форми підтримки України, а також працювати над створенням спільних проєктів, спрямовані на підвищення рівня обороноздатності як України, так і країн-партнерів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОДАЛЬШОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми підтримки України та напрями їх вирішення

Проблематика міжнародної фінансової підтримки України у поточних умовах визначається воєнним станом та широким спектром наслідків російської агресії, які впливають як на національний простір, так і на глобальну економічну систему. До ключових негативних явищ належать зубожіння значної частини домогосподарств, посилення соціального розшарування, нерівномірність розвитку регіонів, інфляційні хвилі, масштабні міграційні переміщення, порушення виробничих та логістичних ланцюгів, зниження рівня продовольчої безпеки. Проведена оцінка інструментарію зовнішньої фінансової підтримки у воєнний період дає можливість виокремити коло обмежень і специфічних особливостей їх застосування.

Таблиця 3.1 – Проблеми фінансово-економічної підтримки України в умовах війни

Проблема	Причини	Наслідки
1	2	3
1. Неможливість точного прогнозування масштабу, перебігу та тривалості війни	Неконтрольованість воєнних процесів та загроз Відсутність історичних аналогів, що повністю відповідають українським умовам	Ускладнене формування фінансових і бюджетних прогнозів Нестабільність макроекономічних параметрів Обмеженість довгострокового планування
2. Висока невизначеність стратегічного горизонту планування	Постійні зміни безпекового середовища Різкі коливання попиту, інфляції, міграції Порушення ланцюгів поставок	Зниження достовірності макроекономічних розрахунків Складність розроблення програм розвитку, які є передумовою для отримання фінансової підтримки
3. Обмежені можливості реалізації повного проектного циклу	Військові загрози, логістичні порушення, складність контролю над виконанням процедур, нестабільність інституційного середовища	Ризики порушення строків виконання проєктів Проблеми з прозорістю та ефективністю використання коштів Затримки у виплатах

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
4. Відсутність спеціальних інструментів підтримки держав, які перебувають у воєнному стані	Орієнтація міжнародної допомоги на довгостроковий соціальний розвиток Відсутність механізмів для фінансування держав у період відкритої агресії	Затримка з появою адаптованих механізмів Залежність від застарілих інструментів кризового реагування
5. Нерівномірне та несвоєчасне надходження фінансових ресурсів	Тривалі процедури погодження кредитів Вимоги до співфінансування Технічні експертизи Складні закупівельні правила Тривалі ратифікаційні процеси	Відставання фактичних виплат від реальних потреб Загострення бюджетного дефіциту Зниження предиктивності фінансових потоків

Джерело: [17; 20; 23]

Узагальнюючи наведені дані, можна дійти висновку, що основні труднощі, що супроводжують використання інструментів міжнародної фінансової допомоги, виникають внаслідок неконтрольованих факторів, пов'язаних із непередбачуваністю сценаріїв перебігу сучасного формату війни та її економічних наслідків, навіть з урахуванням історичного досвіду збройних конфліктів у Європі та інших регіонах світу. Невизначеність часових горизонтів обмежує можливості довгострокового прогнозування та суттєво зменшує надійність стратегічних макроекономічних розрахунків. За умов, у яких складно вибудувати послідовну траєкторію відновлення, підготовка програм структурного розвитку економіки стає значно ускладненою, хоча вони є обов'язковою передумовою для отримання зовнішнього фінансування, оскільки визначають напрями та межі кредитування.

Проблеми стратегічного планування у воєнний період ускладнюють формування повного проєктного циклу, в межах якого урядові структури, донори та інші учасники повинні дотримуватися встановлених вимог і процедур. Без чіткого уявлення про можливість виконання всіх етапів проєктів забезпечити прозорість та ефективність використання отриманих ресурсів надзвичайно складно.

Аналіз досліджень провідних науковців та нормативних документів міжнародних фінансових організацій свідчить, що спеціалізовані механізми підтримки для країн у ситуації неконтрольованої загрози до початку повномасштабної війни фактично не застосовувалися. Саме тому на початковому етапі бойових дій зовнішні інституції були змушені адаптувати інструменти, які використовувалися під час глобальних криз попередніх років, а саме у період пандемії COVID-19.

Через необхідність суворого дотримання процедур, вимог щодо оцінки проєктів, правил закупівель, положень щодо співфінансування та складних етапів ратифікації кредитних угод, надходження зовнішньої допомоги відбувається нерівномірно та не завжди відповідає реальним масштабам фінансових потреб держави.

Для України пріоритетним залишається нарощування обсягів фінансових надходжень від міжнародних донорів у секторах, що забезпечують зміцнення оборонного потенціалу держави, мінімізацію економічних втрат, спричинених війною, надання гуманітарної підтримки населенню. Умови воєнного стану істотно ускладнюють застосування повноцінної системи управління міжнародною фінансовою допомогою, оскільки механізм її реалізації передбачає довгострокове планування обсягів залучених ресурсів, орієнтоване на прогнозні параметри економічного розвитку, оцінювання результативності використання отриманих коштів у тривалій часовій перспективі.

Таблиця 3.2 – Шляхи подолання проблем надання фінансової допомоги України

Проблема	Шляхи подолання проблем
1. Неможливість точного прогнозування масштабу, перебігу та тривалості війни	Розроблення декількох сценаріїв (оптимістичний, базовий, стресовий) Створення кризових фондів швидкого реагування Впровадження гнучких механізмів підтримки, адаптованих до непередбачуваних умов
2. Висока невизначеність стратегічного горизонту планування	Створення коротко- і середньострокових програм розвитку з регулярною актуалізацією Тісніша координація з МФО у визначенні пріоритетів фінансування
3. Обмежені можливості реалізації повного проєктного циклу	Спрощення процедур у надзвичайних умовах Запровадження дистанційних форматів контролю Розширення функцій незалежного моніторингу проєктів

Продовження таблиці 3.2

Проблема	Шляхи подолання проблем
4. Відсутність спеціальних інструментів підтримки держав, які перебувають у воєнному стані	Формування нових форматів екстреної підтримки Подальший розвиток трастових фондів та спеціальних рахунків Розроблення постійного механізму фінансування країн, що перебувають під зовнішньою агресією
5. Нерівномірне та несвоєчасне надходження фінансових ресурсів	Спрощення процедур погодження Прискорення закупівельних процесів Тимчасове пом'якшення вимог МФО Перехід до програм швидкого бюджетного фінансування

Джерело: складено автором

Таким чином, подолання системних обмежень у площині фінансового забезпечення України можливе виключно за умови синхронізації стратегічно виваженого прогнозування, здатності інституцій швидко перебудовувати внутрішні механізми та оновлення міжнародних інструментів допомоги. Поступово фокус зміщується у напрямі формування адаптивних організаційних моделей, спроможних діяти в умовах підвищеної непередбачуваності, проектування спеціалізованих форматів фінансової підтримки для країн, що перебувають під тиском повномасштабної війни. Вагомого значення набуває скорочення строків ухвалення управлінських рішень, оптимізація процедур закупівель та посилення автономного наглядового супроводу, завдяки чому підвищується надійність та прогнозованість доступу України до необхідних ресурсів. У комплексі запропонований спектр рішень орієнтований на підвищення стабільності міжнародної архітектури допомоги, її готовності реагувати на кризові виклики та підтримувати безперервні фінансові потоки в періоди зростання ризиків і нестабільних умов.

Зниження інтенсивності ухвалення нових військових зобов'язань у європейських державах та критичне зниження обсягів підтримки США суттєво ускладнює для України формування середньо- та довгострокових планів у сфері оборони. Обсяги ресурсів, спрямованих у 2025 році, не досягають рівня, необхідного для збереження темпів переозброєння та системного поповнення запасів, накопичених у попередні періоди. Дана ситуація підтримує наявність дефіциту за ключовими номенклатурами озброєння та боєприпасів. Окремий механізм прискорених постачань забезпечується ініціативою NATO PURL,

однак її поточне фінансове наповнення дозволяє задовольнити лише частину наявних потреб [37]. Для України PURL відкриває можливість отримання важливих видів військової техніки та систем, проте у масштабах, які не компенсують загального скорочення європейської військової підтримки. Підтримка з боку Європейського Союзу у фінансовій та гуманітарній формах зберігає стабільний характер, що створює підґрунтя для прогнозування бюджетних видатків. Разом із тим, така допомога не спроможна повністю закрити потреби оборонного сектору. Для національної економіки це створює певний рівень передбачуваності, однак із безпекової точки зору ключові проблеми залишаються невирішеними. Відмінності у масштабах участі окремих європейських країн посилюють залежність України від вузького кола партнерів. За обставин, коли низка провідних економік не збільшує обсяги своїх зобов'язань, можливості перекриття затяжного дефіциту у військових постачаннях залишаються обмеженими.

Отже, міжнародна допомога продовжує бути одним із ключових факторів забезпечення фінансової, соціальної та оборонної стійкості України в період повномасштабної війни. Незважаючи на вагомий обсяг ресурсів, наданих іноземними партнерами, упродовж 2025–2026 років загострюється спектр труднощів, які ускладнюють безперебійне надходження коштів та підвищення ефективності їх практичного застосування. Згідно з оцінками міжнародних партнерів, обсяг зовнішнього фінансування, необхідного Україні у 2026–2027 роках перевищує 135 млрд. євро, причому суттєва частка має спрямовуватися на забезпечення сектору безпеки та оборони [41].

Однією з найсерйозніших перешкод залишається мінливість політичної підтримки з боку держав-партнерів. Зміна політичних еліт у країнах-донорах, проведення виборчих кампаній, зростання ізоляціоністських настроїв, посилення внутрішніх суперечностей серед учасників міжнародних союзів часто стають причиною затягування погодження нових фінансових пакетів. Яскравим прикладом стала затримка затвердження частини європейського фінансування через політичні розбіжності серед країн Європейського Союзу [58].

Проблемою виступає і повільність надходження фінансових ресурсів та складність процедур їх узгодження. Навіть після прийняття політичних рішень пакети підтримки проходять багатоетапний бюрократичний процес, який включає погодження механізмів використання коштів, проведення аудиту, перевірку виконання структурних умов. Подібні затримки спричиняють касові розриви у державному бюджеті України, створюючи загрозу своєчасному фінансуванню соціальних виплат, реалізації відбудовчих програм та підтриманню макроекономічної стабільності [45].

Підвищенню рівня внутрішньодержавних ризиків сприяє зростання залежності бюджетної системи України від зовнішніх фінансових надходжень. Значна частка державних видатків забезпечується саме міжнародними ресурсами, через що будь-яке скорочення допомоги здатне посилити фінансову нестійкість. За оцінками експертів, для покриття бюджетного дефіциту у 2026 році необхідно залучити додатково 19 млрд. дол. США, причому частина запланованих ресурсів поки не має остаточного підтвердження [55].

Проблемою також стало посилення вимог міжнародних донорів стосовно реформування системи державного управління. Виділення багатьох траншів напряму пов'язане з виконанням антикорупційних, судових та інституційних перетворень, які потребують тривалого узгодження змін на законодавчому рівні. Недотримання визначених структурних орієнтирів призводить до перенесення термінів фінансування або часткового зменшення його обсягів [68].

Ще однією важливою проблемою залишається недостатня передбачуваність міжнародної допомоги у довгостроковій перспективі. Значна частина рішень ухвалюється ситуативно під впливом поточної військово-політичної ситуації. Відсутність гарантованих багаторічних механізмів створює складнощі для формування реалістичного бюджетного планування та стримує реалізацію масштабних проєктів відбудови.

Для подолання наявних труднощів доцільно реалізувати комплекс практичних напрямів. Передусім необхідною є диверсифікація джерел зовнішньої підтримки шляхом активнішого залучення фінансування від

міжнародних фінансових організацій, регіональних банків розвитку, спеціалізованих фондів реконструкції, через застосування механізмів використання доходів, отриманих від заморожених російських активів. Пріоритетом має стати посилення прозорості використання міжнародної допомоги на інституційному рівні. Розширення цифрових систем моніторингу, проведення незалежного аудиту, забезпечення відкритої звітності щодо руху коштів сприятимуть зміцненню довіри з боку партнерів та спрощенню погодження нових пакетів підтримки. Не менш важливим залишається прискорення реалізації структурних реформ, насамперед у сферах антикорупційної політики, реформування судової влади, модернізації державного управління та вдосконалення податкового адміністрування. Виконання міжнародних зобов'язань створить стабільну основу для безперервного зовнішнього фінансування. Важливим напрямом виступає зміцнення внутрішньої фінансової спроможності держави через розширення податкової бази, скорочення масштабів тіньового сектору, розвиток внутрішнього ринку державних цінних паперів, стимулювання економічного зростання. Необхідним є створення довгострокових багаторічних програм міжнародної підтримки, здатних забезпечити прогнозованість бюджетного планування та надати можливість перейти від реагування на кризові виклики до системної реалізації стратегічного відновлення.

Отже, основні труднощі міжнародної підтримки України пов'язані з політичною нестабільністю рішень держав-партнерів, процедурними затримками, значною залежністю бюджетної системи від зовнішніх ресурсів, необхідністю виконання реформаторських зобов'язань. Подолання наявних бар'єрів потребує зміцнення державних інституцій, підвищення прозорості використання ресурсів, розширення спектра фінансових джерел та формування стійких міжнародних механізмів довгострокового фінансування розвитку України.

Також, зважаючи на внутрішньополітичні зміни, що відбулися в Угорщині, в Україні з'являється надія на появу нових можливостей вибудовування

конструктивних міждержавних взаємин, які можуть мати наслідком усунення перешкод у формуванні єдиної спільної позиції країнами-членами Європейського союзу під час прийняття та реалізації рішень з міжнародної підтримки України. Проте, питання реалізації таких можливостей залишається ще перспективою найближчих місяців.

3.2. Питання використання заморожених російських активів для відновлення України

Україна активно веде переговори з державами-партнерами щодо можливості використання заморожених російських активів як джерела відновлення зруйнованої території. Повномасштабний напад російської федерації спричинив масштабні пошкодження економіки, інфраструктури та соціальної сфери, що створює об'єктивну основу для спрямування блокованих ресурсів на компенсацію завданої шкоди. У міжнародному дискурсі простежується чітка логіка: сторона, дії якої спричинили руйнування, має понести фінансову відповідальність, який відповідає загально визнаним нормам міжнародного права та усталеним етичним засадам, що регулюють відшкодування збитків унаслідок збройної агресії. Слід зазначити, що після початку широкомасштабного вторгнення у 2022 році держави «Великої сімки» (Сполучені Штати Америки, Сполучене Королівство, Канада, Франція, Німеччина, Італія та Японія), узгодили спільні кроки щодо блокування приблизно 300 млрд дол. США російських валютних резервів, розміщених у фінансових установах зазначених країн [22]. Основна частина цих активів перебуває у європейській банківській системі, що зумовлює особливу роль Європи у подальших рішеннях щодо їх правового статусу.

На сьогодні існує декілька концептуальних варіантів використання заморожених російських активів для відновлення України. [9]:

⁹ Marc Jones. Explainer: How the West might use Russia's frozen reserves. Reuters. [Електронний ресурс]// Reuters 2024. 12 March. URL: <https://www.reuters.com/world/how-west-might-use-russias-frozen-reserves-2024-03-12/> (дата звернення 22.05.2026).*

1. Конфіскація. У частини політиків та фахівців-міжнародників існує переконання, що заморожені резерви російської федерації підлягають примусовому вилученню в межах доктрини міжнародного права, відомої як «контрзаходи». У даному варіанті ресурсну базу могли б реалізувати на ринку або використати як заставу, а отримані суми спрямувати Україні чи спеціально створеному фонду відбудови. Інша група експертів наголошує, що подібний крок може суперечити міжнародно-правовому порядку, спровокувати хвилю судових позовів, сформувавши небажаний прецедент та стане підставою для юридичних маневрів росії. Історичні випадки подібних рішень, наприклад, вилучення іракських активів після подій у Кувейті 1990 року або вилучення німецьких активів після завершення Другої світової війни – відбувалися вже після припинення бойових дій, а не під час активної фази конфлікту, як у випадку російського нападу на Україну. У Сполучених Штатах фахівці з питань суверенного боргу підкреслюють, що Закон про міжнародні надзвичайні економічні повноваження (IEEPA) не дає можливості вилучати російські активи без факту прямого військового протистояння між США та росії. Значна частина активів у розмірі майже 210 млрд. євро (230 млрд. дол. США), заблокованих у Європейському Союзі, представлена облігаціями та іншими цінними паперами, у які вкладав кошти Центральний банк росії; вони зберігаються у брюссельському депозитарії «Euroclear» [69]. Під час настання строків платежів ці інструменти перетворюються на грошові кошти – операцію, що в Бельгії оподатковують за ставкою 25 %. Через це у Брюсселі, Вашингтоні та Лондоні розглядається варіант використання податкових надходжень на користь України, причому очікуваний обсяг таких доходів до 2027 року оцінюють у межах 15–20 млрд євро. Спостерігається загроза того, що росія спробує через іноземні суди накласти арешт на кошти «Euroclear» у Гонконзі, Дубаї чи інших юрисдикціях, що здатне істотно вдарити по капіталі депозитарію. У зв'язку з цим частину очікуваних надходжень планують резервувати як страховий фонд.

2. Репараційні облігації. Серед альтернативних рішень розглядають «репараційні облігації» – інструмент, який дозволяє обійти частину правових

обмежень. Україна могла б розміщувати боргові папери, що приносять дохід лише за умови фактичного отримання репарацій від росії у зв'язку зі збройними руйнуваннями. Механізм може передбачати збільшення відсоткових виплат за настання відповідних умов. У даній конструкції інвестори не отримують формального права на доступ до заморожених активів, проте саме за рахунок цих ресурсів, з огляду на відмову росії здійснювати компенсації добровільно, вони розглядаються як найбільш імовірне джерело погашення зобов'язань. Оскільки на заморожені резерви нараховують відсотки, їх можна застосовувати як для покриття основної суми майбутніх виплат за облігаціями, так і для регулярного купонного доходу. Від конфіскаційного варіанта цей формат відрізняється тим, що активи переходять Україні лише після юридичного рішення про наявність збитків. Механізм надає можливість забезпечити реальне виконання репарацій у межах вартості резервів. Тому українська держава могла б розмістити цінні папери на суму 300–350 млрд. дол. США, за умови готовності США, країн ЄС та інших партнерів придбати відповідні інструменти.

3. Синдикований кредит. Концепцію репараційних облігацій розширили фахівці із проблематики суверенних боргів та представники адміністрації США. На їхню думку, Україна могла б передати свої репараційні вимоги щодо росії групі союзників в обмін на значний кредитний ресурс. У разі відмови кремля компенсувати втрати держави-партнери отримували б юридичні підстави використати заморожені активи росії для покриття кредиту. Аргументація спирається на усталений принцип: кредитор, що має у своєму розпорядженні майно боржника, отримує право зарахувати це майно в рахунок непогашеної заборгованості.

Отже, Україна наполягає на тому, що завдані росією руйнування потребують компенсування за рахунок ресурсів держави-агресора, а заблоковані активи є найбільш реалістичним інструментом для запуску процесу. Серед запропонованих механізмів присутні як прямі рішення, конфіскація із подальшим спрямуванням коштів на відбудову, так і конструкції, здатні мінімізувати юридичні ризики: репараційні облігації; синдикований кредит;

моделі передачі прав вимоги. Усі розглянуті варіанти свідчать про складність правового поля, у якому працюють країни-партнери, наявність потреби у рішенні, що не спричинить негативних наслідків для глобальної фінансової системи. Спільна позиція провідних держав щодо блокування російських резервів створює основу для пошуку інструментів, здатних забезпечити реальне відшкодування збитків Україні.

Механізм використання заморожених російських активів перебуває у фокусі уваги міжнародної спільноти, оскільки поєднує економічну доцільність із принципом відповідальності держави-агресора за завдані збитки. За наявними оцінками, загальний обсяг активів становить близько 210 млрд. євро, а основна їх частина представлена валютними резервами Центрального банку росії [56]. Приблизно 185 млрд. євро зосереджено у фінансових установах Європейського Союзу, а саме у бельгійському депозитарії Euroclear [39]. Важливо підкреслити, що зазначені активи не були повністю конфісковані, однак залишаються заблокованими та продовжують генерувати дохід у вигляді відсотків і інвестиційного прибутку. Саме доходи на сучасному етапі стали основним джерелом їх практичного використання для підтримки України.

У сучасній практиці фахівці виокремлюють кілька основних форм використання заморожених російських активів. Найбільш поширеною є модель, що передбачає спрямування доходів від цих активів без безпосереднього вилучення основної суми. Механізм застосовується Європейським Союзом та країнами G7 як компромісне рішення, яке дозволяє уникнути складних юридичних наслідків, пов'язаних із конфіскацією державної власності. У 2026 році Європейський Союз перерахував Україні 1,4 млрд. євро, отриманих як доходи від заморожених активів [40]. Вказані кошти спрямовуються на фінансування державного бюджету, покриття оборонних витрат, обслуговування зовнішніх зобов'язань. У межах ініціативи G7, відомої як ERA, застосовується механізм надання кредитів Україні, погашення яких здійснюється за рахунок майбутніх доходів від заморожених активів.

Іншою формою є використання активів як забезпечення для так званих репараційних кредитів. У даному випадку йдеться про надання Україні значних обсягів фінансових ресурсів (орієнтовно до 45–50 млрд. євро), гарантією повернення яких виступають заморожені російські активи. За оцінками, Україна розраховує отримати у 2026 році близько 40–45 млрд. євро саме в межах механізму. Механізм дозволяє залучити значні кошти вже у короткостроковій перспективі і не очікуючи остаточного вирішення питання конфіскації.

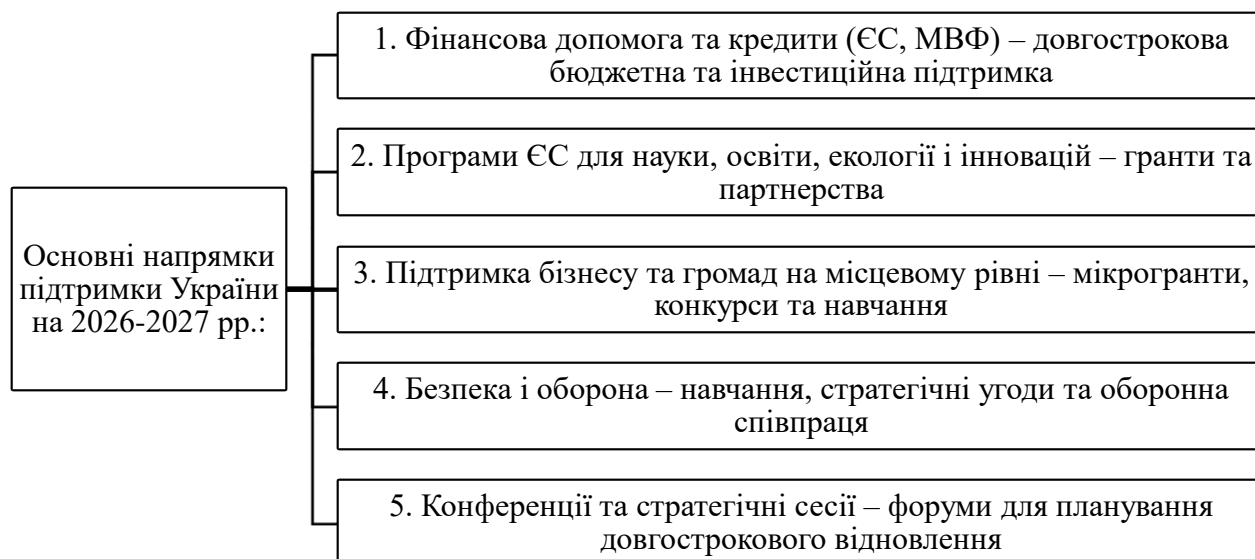
На міжнародному рівні продовжує обговорюватися можливість повної конфіскації заморожених активів російської федерації з подальшим спрямуванням їх на відбудову України. Україна послідовно відстоює доцільність реалізації саме даного підходу як найбільш справедливого та ефективного. Однак його впровадження стримується низкою факторів, серед яких ключове місце посідають юридичні обмеження, пов'язані з нормами міжнародного права щодо захисту державної власності, ризики виникнення судових позовів, відсутність консолідованої позиції серед держав-партнерів [57].

Отже, використання заморожених активів має низку суттєвих переваг, які роблять їх перспективним інструментом фінансового забезпечення післявоєнного відновлення України. Насамперед мова йде про втілення принципу справедливості, за яким держава-агресор повинна нести матеріальну відповідальність за завдані руйнування та економічні втрати. Спрямування заморожених російських ресурсів на потреби України створює можливість: знизити фінансовий тиск на бюджети держав-партнерів; забезпечити більш передбачуване джерело надходжень для реалізації програм відбудови; надіслати виразний політичний сигнал міжнародній спільноті щодо неприйнятності збройної агресії та неминучості економічної відповідальності за порушення норм міжнародного права. На нинішньому етапі залучення заморожених російських активів уже набуло практичного значення як один із ресурсів фінансової підтримки України, однак переважно реалізується через використання прибутків, отриманих від управління такими коштами, через кредитні механізми, забезпечені майбутніми доходами. Перспектива повної конфіскації

активів поки залишається предметом активних міжнародних дискусій і значною мірою залежить від подальшого пошуку правових механізмів та досягнення політичної згоди серед провідних партнерів України.

3.3. Програми подальшої підтримки України

З огляду на актуальний стан економіки та перспективи оборонних потреб, можна дійти висновку, що система подальшої підтримки України буде формуватися як багаторівнева сукупність міжнародних і внутрішніх програм та ініціатив, спрямованих на забезпечення макрофінансової стабільності, відновлення економічного потенціалу, посилення безпекових спроможностей і прискорення структурної модернізації держави.

Таблиця 3.3 – Основні напрямки підтримки України на 2026-2027 рр.

Джерела: [38; 61; 66; 67]

Заплановані та вже започатковані заходи охоплюють як масштабні пакети фінансової, військово-технічної та інституційної допомоги з боку міжнародних партнерів, так і національні програми стимулювання розвитку підприємництва, науки, інноваційної діяльності та соціального капіталу.

1. Європейський Союз:

– Фінансова підтримка на 2026–2027 роки [59]. У грудні 2025 року Європейська рада погодилася надати 90 млрд. євро як вирішальну підтримку бюджетних та військових потреб України протягом наступних двох років. Ця угода підтверджує непохитну відданість Європейському Союзу підтримці України. Це фінансове зобов'язання буде реалізовано у вигляді лімітованого регресивного кредиту на суму 90 млрд. євро для України на 2026 та 2027 роки, відомого як Кредит підтримки України. Пропонована підтримка буде структурована на два компоненти: приблизно дві третини, в сумі 60 млрд. євро, буде виділено на військову допомогу, а третину, що відповідає 30 млрд. євро, буде виділено як загальну бюджетну підтримку. Ця підтримка допоможе Україні зміцнити свої оборонні можливості та забезпечити подальше функціонування держави та основних державних служб, сприятиме стійкості України та більш тісній інтеграції з оборонно-промисловою базою Європи. Європейський Союз залишає за собою право використовувати російські активи, знеруховлені в ЄС, для погашення кредиту у повній відповідності до права ЄС та міжнародного права. Репараційний кредит, запропонований 3 грудня 2025 року, залишається на розгляді. Угода була прийнята в рамках розширеного співробітництва – механізму, який дозволяє державам-членам ЄС співпрацювати у конкретних галузях, коли стало зрозуміло, що ЄС загалом не може досягти цілей співпраці у розумний термін. Підтримка України фінансуватиметься за рахунок спільного позики ЄС на ринках капіталу, як було запропоновано Комісією серед доступних варіантів фінансування. Кредит Україні буде гарантований «запасом» бюджету ЄС, як це стосується інших програм фінансової допомоги Україні, які реалізуються з 2023 року, таких як Макрофінансова допомога+, Фонд України та кредит на макрофінансову допомогу в рамках ініціативи Надзвичайного прискорення доходів (ERA) під керівництвом G7. Кредит підтримки України ще більше реалізував узгоджену фінансову підтримку, допомагаючи Україні зберігати важливі державні функції та зміцнювати її стійкість та оборонні можливості.

Отже, нова програма ЄС включає загалом 90 млрд. євро: 60 млрд. євро на військові потреби та 30 млрд. євро на бюджетну підтримку держави. Ці кошти мають надійти у вигляді довгострокових кредитів, які Україна почне повертати лише після повного завершення війни та виплати репарацій.

– Ukraine Facility Plan. Спеціальна програма ЄС з фінансової підтримки, що включає мільярди євро прямої бюджетної допомоги, інвестиційні фонди та гранти для розвитку інфраструктури, енергоефективності, агропромисловості тощо [32]. Протягом 2024-2027 років 50 мільярдів євро від ЄС буде спрямовано на фінансування державного бюджету, стимулювання інвестицій, технічну підтримку в реалізації програми.

2. Міжнародний валютний фонд (МВФ).

Новий кредитний пакет на 8,1 млрд. дол. США. МВФ готує нову програму кредитування для України, яку буде подано на затвердження Раді директорів найближчими тижнями. Ціль – підтримати макроекономічну стабільність в умовах тривалої війни та розширити доступ до подальшої міжнародної допомоги [62].

3. Підтримка від країн-партнерів:

– Норвегія. Уряд Норвегії затвердив пакет допомоги (340 млн. євро), що включає енергетичну безпеку, бюджетну підтримку, гуманітарні проекти та реконструкцію [64].

– PURL. Албанія підтвердила готовність продовжити підтримку України в рамках програми PURL у 2026 році [34].

Підтримка соціальної сфери України у 2026-2027 роках базуватиметься на масштабних програмах фінансування від міжнародних інституцій та стратегічній співпраці з країнами-партнерами для реформування системи соціального захисту.

У 2026 році гуманітарні партнери планують надати допомогу 4,1 млн. людей в Україні. ООН виділяє 2,3 млрд. дол. США на прямі виплати та гуманітарні набори для найбільш вразливих категорій населення. Продовжують

діяти програми багатоцільової грошової допомоги від УВКБ ООН та ЮНІСЕФ [46; 49].

Співпраця зі Світовим банком буде зосереджена на реалізації проєкту PEACE (Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління), що дозволяє виплачувати пенсії, допомогу ВПО та зарплати працівникам соціальної сфери. Наприкінці 2025 та на початку 2026 року Україна отримала два додаткові транші (177 млн. дол. США та понад 125 млн. дол. США) на підтримку реформ у сферах охорони здоров'я, освіти та фіскального управління [54]. До державного бюджету України надійшло понад 125 млн. дол. США у форматі пільгового фінансування, залученого в межах програм Світового банку, спрямованих на підтримку освітнього сектору та системи охорони здоров'я. Уряд отримав 105,7 млн. дол. США за проєктом «Підвищення доступності та стійкості освіти в умовах кризи в Україні» (LEARN), 19,5 млн. дол. США у межах проєкту «Трансформація охорони здоров'я шляхом реформи та інвестицій в ефективність» (THRIVE). Усі кошти були зараховані до загального фонду державного бюджету. Окрім цього, Україна отримає грантове фінансування у розмірі 31,1 млн. дол. США як частину проєкту LEARN. Відповідну угоду підписано між Міністерством освіти і науки України та Світовим банком. Ресурс буде спрямовано на розвиток дошкільної освіти, що є особливо важливим у складних умовах воєнного часу. Отримання коштів у межах LEARN стало можливим завдяки виконанню урядом визначених умов, спрямованих на створення безпечного середовища для очного навчання та впровадження реформ Нової української школи (НУШ). Серед ключових досягнень: близько 8,5 тис. учнів та педагогів отримали доступ до облаштованих укриттів; понад 105 тис. учителів пройшли підготовку відповідно до стандартів НУШ для 8 класу; 381,5 тис. учнів 8 класу забезпечено безкоштовними підручниками, створеними згідно з концепцією НУШ; оновлено формулу розподілу освітньої субвенції на 2026 рік, що передбачає збільшення мінімально необхідної кількості учнів на заклад освіти щонайменше на 30% порівняно з 2025 роком. Основна мета проєкту полягає у покращенні умов навчання під час

воєнного стану шляхом створення безпечного та комфортного середовища для школярів і педагогів.

Зовнішнє фінансування дозволяє компенсувати бюджетний дефіцит, проте воно створює залежність від міжнародних кредиторів. Надмірне накопичення боргу може призвести до ситуації, коли значна частина бюджетних коштів необхідно буде спрямовувати на його обслуговування, що обмежить можливості для фінансування стратегічних економічних ініціатив. Окрім того, міжнародні фінансові установи та донори можуть висувати вимоги щодо реформ, які не завжди відповідають поточним можливостям та планам держави. Слід зазначити, що через геополітичні інтереси, міжнародна фінансова допомога може різко зменшитись, що не дозволить державі покривати всі необхідні видатки, тому важливо формувати власний баланс, диверсифікувати джерела фінансування і розраховувати різні варіанти при плануванні майбутніх бюджетів. Світові економічні процеси та рішення центральних банків провідних країн впливають на умови міжнародного фінансування. Наприклад, підвищення ключових ставок Федеральної резервної системи США чи Європейського центрального банку збільшує вартість запозичень для країн, що розвиваються, включно з Україною. Для зменшення потенційних загроз, пов'язаних із залученням міжнародної фінансової допомоги, необхідно розробити комплексний підхід, що включатиме: диверсифікацію джерел фінансування, раціоналізацію боргової політики, підвищення ефективності використання наявних ресурсів. Міжнародна фінансова допомога є важливим інструментом підтримки державних фінансів, проте, її використання має супроводжуватися чіткою стратегією управління ризиками, що дозволить забезпечити короткострокову фінансову стабільність та довгострокову стійкість економіки [10].

Отже, від масштабів, структури та результативності зовнішньої допомоги залежатимуть як безпосередньо військові досягнення, так і темпи відбудови

¹⁰ Скрильов В. В. Вплив міжнародної фінансової допомоги на стійкість державних фінансів України. [Електронний ресурс]// *Електронний журнал Ефективна економіка*. 2025. № 3. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6059/6123> (дата звернення 23.05.2026).

держави у майбутньому. Поряд із забезпеченням базової макрофінансової стабільності вагоме місце в подальшій міжнародній допомозі Україні посідає фінансування відбудови критичної інфраструктури, модернізація освітньої сфери, розвиток системи охорони здоров'я, підтримка соціально незахищених категорій населення через гуманітарні програми та механізми прямої фінансової допомоги.

Проте, разом із розширенням масштабів зовнішнього фінансування посилюються ризики, пов'язані зі зростанням боргового навантаження та посиленням залежності від міжнародних джерел ресурсів. Сучасний стан вимагає проведення зваженої фінансової політики, здатної забезпечити стійкість бюджетної системи в середньостроковій перспективі. Суттєвий вплив мають глобальні економічні процеси, умови залучення кредитних ресурсів, зміна вартості обслуговування боргу, вимоги міжнародних донорів щодо здійснення структурних перетворень. Подальша динаміка економічного розвитку України та темпи відбудови значною мірою залежатимуть від масштабів міжнародної допомоги, спроможності держави забезпечити її раціональний розподіл, мінімізувати фінансові та корупційні ризики, поєднати зовнішню підтримку з активізацією внутрішніх резервів економічного зростання.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо сформуванати наступні висновки.

Інститут міжнародної підтримки в умовах глобальних економічних потрясінь і воєнних конфліктів формується як складна багаторівнева система, фінансових, економічних, інституційних та соціальних інструментів, орієнтованих на відстоювання суверенітету, стабілізацію національних економік і створення передумов для їх подальшого відновлення. Міжнародна підтримка України на сучасному етапі виходить за межі традиційних форм міжнародної допомоги та набуває нових, раніше не застосовуваних або обмежено використовуваних форматів. Вона містить безпосередньо військову допомогу, масштабні програми макрофінансової стабілізації, бюджетної підтримки, соціального захисту населення, відновлення критичної інфраструктури, гуманітарні ініціативи, санкційні механізми, нові інструменти правового і фінансового тиску на державу-агресора

В аналітичних працях зарубіжних дослідників значна увага зосереджується на наслідках фінансової глобалізації, ролі міжнародних організацій у світовій економічній системі, суперечностях, що виникають у процесі надання зовнішньої допомоги, наслідках посилення боргового навантаження, зростанні ризиків послаблення економічного суверенітету та скороченні можливостей державного регулювання. Напрацювання українських науковців поглиблюють розуміння специфіки співпраці України з міжнародними фінансовими інституціями, акцентують увагу на загрозах фінансовій безпеці, викликах боргової стійкості, а також наявних обмеженнях інституційної спроможності держави. Особлива увага приділяється ролі зовнішньої підтримки у кризовий і відновлювальний періоди, її значенню для збереження стійкості бюджетної системи, підтримання виробничої сфери, відбудови критично важливої інфраструктури та збереження суспільної стабільності.

Аналізуючи події останніх років, можна зробити висновок, що впродовж 2025 року механізм міжнародної військової допомоги Україні зазнав помітної трансформації. Загальний обсяг військової підтримки скоротився порівняно з періодом 2022–2024 років внаслідок суттєвої зміни зовнішньополітичних пріоритетів Сполучених Штатів Америки та їх позиції про необхідність переорієнтації фінансової відповідальності за допомогу України на країни Європейського континенту. Активізація європейських партнерів у сфері військового забезпечення дала змогу частково компенсувати скорочення американської участі та підтримати рівень зовнішньої військової допомоги, хоча варто зазначити, що її обсяги залишаються на критичному рівні.

Разом із тим, такі події сформували передумови для появи нових форм військової підтримки України, які реалізуються через створення інструментарію спільного військового виробництва з метою забезпечення оборонних потреб України та підвищення військового потенціалу європейських країн-партнерів на тлі зростаючих безпекових загроз. Проте, така форма міжнародної підтримки не перебуває у публічній площині, тому не була предметом дослідження.

Аналіз структури наданих ресурсів засвідчує їх концентрацію серед обмеженої групи держав, провідні позиції серед яких посідають США, Німеччина та Велика Британія. Посилився внесок окремих європейських країн, а саме Данії, Нідерландів, Бельгії та Швеції. Територіальний розподіл внесків засвідчив наявність істотної регіональної нерівномірності, за якої найбільш активними залишаються країни Північної та Західної Європи. Результати проведеного аналізу вказують на поступовий перехід від моделі домінування одного ключового донора, яким тривалий час виступали США, до більш диверсифікованої та збалансованої системи підтримки, основу якої дедалі більше формують держави Європейського Союзу. Подальше збереження стабільності військової допомоги значною мірою залежить від готовності європейських партнерів підтримувати наявний рівень фінансування та нарощувати його у випадку подальшого скорочення американської участі.

Запровадження програми Ukraine Facility посіло ключове місце в структурі участі європейських партнерів у фінансовому забезпеченні України, поєднавши ресурсну підтримку з чітко визначеними вимогами щодо реалізації реформ і підвищення ефективності державного управління. Обсяги фінансування у межах зазначеної ініціативи засвідчують поступове збільшення ресурсної бази та її орієнтацію на досягнення конкретно встановлених кількісних показників, що посилює залежність між виділенням коштів і належним виконанням реформаторських зобов'язань. Залучення кредитних ресурсів через програми SURGE Program та RISE Program розширює можливості вдосконалення бюджетної політики, стимулювання розвитку приватного сектору, підвищення ефективності використання державних інвестицій. Орієнтація на досягнення визначених результатів підсилює вимоги до якості управління фінансовими потоками, підвищує відповідальність за їх цільове використання та посилює значення прозорого контролю за реалізацією фінансових рішень.

Підтримка міжнародних партнерів у соціальній сфері в умовах повномасштабної війни набула значення одного з основних чинників збереження життєздатності суспільства та пом'якшення наслідків масштабної гуманітарної кризи. Її зміст виходить далеко за межі оперативного реагування на нагальні потреби, формуючи систему взаємопов'язаних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки цивільного населення, задоволення базових життєвих потреб, підтримання економічної активності та створення передумов для подальшого відновлення держави.

Головні труднощі міжнародної підтримки України пов'язані з політичною залежністю рішень держав-партнерів, процедурними затримками у виділенні ресурсів, високою залежністю бюджетної системи від зовнішнього фінансування та необхідністю виконання масштабних реформаторських зобов'язань. Усунення наявних перешкод потребує посилення інституційної спроможності держави, підвищення прозорості використання залучених ресурсів, диверсифікації джерел фінансування та створення стійких міжнародних механізмів довгострокового забезпечення розвитку України. Слід зауважити, що внутрішньополітичні зміни,

що відбулися в Угорщині, створюють передумови для появи нових можливостей вибудовування конструктивних міждержавних взаємин, які можуть мати наслідком усунення перешкод у формуванні єдиної спільної позиції країнами-членами Європейського союзу під час прийняття та реалізації рішень з міжнародної підтримки України. Проте, питання реалізації таких можливостей на даний час залишається перспективою найближчих місяців.

Важливим питанням залишається вирішення питання щодо можливості використання заморожених активів, яке має низку суттєвих переваг, що роблять їх перспективним інструментом фінансового забезпечення майбутнього післявоєнного відновлення України. Насамперед йдеться про реалізацію принципу справедливості, відповідно до якого держава-агресор повинна нести матеріальну відповідальність за завдані руйнування та економічні збитки. Спрямування заморожених російських ресурсів на потреби України створить можливість зменшити фінансовий тиск на бюджети держав-партнерів, забезпечити більш передбачуване джерело надходжень для реалізації програм відбудови, надіслати чіткий політичний сигнал міжнародній спільноті щодо неприйнятності збройної агресії та неминучості економічної відповідальності за порушення міжнародного права. На сучасному етапі залучення заморожених російських активів уже набуло практичного значення як один із ресурсів фінансової підтримки України, однак переважно реалізується через використання доходів, отриманих від управління зазначеними коштами, кредитні механізми, забезпечені майбутніми прибутками. Перспектива повної конфіскації активів наразі залишається предметом активних міжнародних дискусій і значною мірою залежить від розвитку відповідних правових механізмів та досягнення політичного консенсусу серед ключових партнерів України.

Від масштабів, структури та ефективності зовнішньої допомоги у майбутньому значною мірою залежатимуть темпи відбудови держави. Поряд із забезпеченням макрофінансової стабільності важливе місце у майбутній системі міжнародної підтримки посідає фінансування відновлення критичної

інфраструктури, модернізація освітньої галузі, розвиток системи охорони здоров'я, підтримка соціально вразливих категорій населення через гуманітарні програми та механізми прямого фінансування.

Під час побудови середньострокових планів для України необхідно також враховувати, що паралельно зі збільшенням обсягів зовнішніх ресурсів посилюються ризики, пов'язані зі зростанням боргового навантаження та поглибленням залежності від міжнародних джерел фінансування. Ситуація вимагає реалізації виваженої фінансової стратегії, здатної забезпечити стійкість бюджетної системи у середньостроковій перспективі. Значний вплив мають глобальні економічні процеси, умови залучення кредитних ресурсів, зміна вартості обслуговування боргу, вимоги міжнародних донорів щодо проведення структурних перетворень. Подальша динаміка економічного розвитку України та швидкість її відбудови визначатимуться масштабами міжнародної підтримки, спроможністю держави забезпечити раціональний розподіл отриманих ресурсів, мінімізувати фінансові ризики та поєднати зовнішню допомогу з активізацією внутрішніх резервів економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Міжнародні договори та офіційні документи

1. Визначення агресії. Затверджено резолюцією 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1974. [Електронний ресурс] URL: https://zakononline.ua/documents/show/169633_169633 (дата звернення 18.05.2026).
2. Кримінальний кодекс України, Закон України № 2341-III від 05.04.2001 в редакції від 17.07.2025. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Підтримка відбудови шляхом розумного фіскального управління// *Міжнародна угода*, 2025. [Електронний ресурс] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/920_005-24#Text.
4. Про національну безпеку України, Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
5. Cassese A. Affirmation of the Principles of International Law recognized by the Charter of the Nürnberg Tribunal. General Assembly resolution 95 (I) New York, 11 December 1946. С. 4. [Електронний ресурс] URL: https://legal.un.org/avl/ha/ga_95-I/ga_95-I.html (дата звернення 20.05.2026). .

Монографії та навчальні посібники

6. Александров Ю. В., Дудоров О. О., Клименко В. А. та ін. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. Київ: Атіка, 2009. 712 с.
7. Лондар, Л. (2019). Міжнародна фінансова підтримка процесів структурного реформування економіки України. Стратегічні пріоритети: наукове видання, №2 (50), с.79-90.
8. Мельник М. І. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ: Юридична думка, 2010, с. 1270, с. 1288.

9. Стратегічна ціна російської агресії для економіки України / Жаліло Я.А., Базилюк Я.Б., Собкевич О.В. та ін. (за наук. ред. д.е.н. Я.А.Жаліла). К.: НІСД, 2022. 67 с.

Наукові статті та періодичні видання

10. Базов О. В. Деякі питання щодо визначення злочину агресії в міжнародному кримінальному праві [Електронний ресурс] // *Публічне право*. 2018. № 1 (29). С. 127. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/29/15.pdf>.

11. Бехруз Х. Н. Поняття війни у міжнародному праві: проблеми концептуалізації [Електронний ресурс] // *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 558–561. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/132.pdf.

12. Геєць В. М. До питання застосування підходів «плану Маршалла» для України [Електронний ресурс] // *Економіка України*. 2015. № 4. С. 6-11. URL: http://jnas.nbu.gov.ua/j-pdf/EkUk_2015_4_3.pdf.

13. Квятковська О. В. Офіційна допомога як функціональний інструмент реалізації політики міжнародного розвитку [Електронний ресурс] // *Панорама політологічних студій*. 2013. Вип. 10. С. 36-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pps_2013_10_7.

14. Кізима Т., Клімов І., Охотницький Ю. (2023). Міжнародна фінансова допомога Україні в умовах війни та її вплив на боргову безпеку держави. Дев'яті Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія: збірник наукових праць м. Тернопіль, 17 листопада 2023 року. [Електронний ресурс] URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/12832052-14ed-49b9-941e-5deb1f5dc01f/content>

15. Колосова В. П. Фінанси міжнародних інституцій в Україні: монографія. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ, 2016. 504 с. [Електронний ресурс] URL: <https://ur.knute.edu.ua/bitstreams/46968ebc-a259-45f3-972a-1acc0e1ebf90/download>.

16. Колосова В. Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни: питання теорії. [Електронний ресурс] // *Економіка України*, 2016. 59. (12(661), 61–71. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2016-12-4/2016-12-4>.

17. Курносенко Л. В. Проблеми та особливості міжнародної фінансової підтримки України в умовах війни [Електронний ресурс]// *Public Administration and Regional Development*. 2022. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/295/250>.
18. Максим Х. «Агресія» як імперативна норма міжнародного права: генезис розвитку [Електронний ресурс]// *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. № 79. Том 2. С. 345. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/289621>.
19. Маршук, Л., Бабюк, А., & Страпачук, Л. (2022). Вплив міжнародних інституцій на фінансовий стан України в умовах воєнного часу [Електронний ресурс] // *Економіка та суспільство*, (37). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-23>.
20. Мединська Т. В. Міжнародна фінансова допомога Україні в умовах війни: цілі та перспективи. [Електронний ресурс] // *Економічний збірник. Праці Наукового товариства ім. Шевченка*. 2025. Том5. URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/proceedings/article/view/2063/1942>.
21. Мединська Т. В., Боднарюк І. Л., Олійник Н. Р. Міжнародна допомога як основа повоєнного відновлення економіки України [Електронний ресурс] // *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Економічні науки. № 73, 2023 с. 93-102 URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1396>.
22. Можливі варіанти використання заморожених російських активів для допомоги Україні. [Електронний ресурс]// Центр економічних і соціальних досліджень. 2024. URL: <https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2024-06/ros-aktyvy.pdf>.*
23. Мороз, Н. В., Косик, В. М. (2022). Фінансова допомога Україні від міжнародних партнерів у період війни. [Електронний ресурс] // *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління, (5). URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-5-08-01/2022-5-08-01>.

24. Скрильов В. В. Вплив міжнародної фінансової допомоги на стійкість державних фінансів України [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. 2025. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6059/6123>.
25. Сментина Н. В. Міжнародна технічна допомога на шляху до економічного відновлення держави. Міжнародне економічне співробітництво: аналіз стану, реалії і проблеми: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 23-24 лютого 2024 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, В. В. Химинець та ін. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2024 DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-363-0-24>.
26. Сментина Н. В. Міжнародна технічна допомога на шляху до економічного відновлення держави. *Міжнародне економічне співробітництво: аналіз стану, реалії і проблеми*: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 23-24 лютого 2024 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, В. В. Химинець та ін. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2024 [Електронний ресурс] DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-363-0-24>.
27. Сутність ключових понять у сфері міжнародної допомоги, наданої для зміцнення обороноздатності України. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України ім. І. Черняхівського, № 3(76), 2022 [Електронний ресурс] URL: <http://znp-cvsd.nuou.org.ua/article/view/275193/270296> .
28. Топольницька М. І. Критерії визначення збройного конфлікту в міжнародних нормативно-правових актах. [Електронний ресурс] // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Т. 3. Вип. 47. С. 177–180 URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/6896fcbe-f73e-4c11-8028-067bd8d47840>.
29. Isokaitė-Valužė, I., & Grigaitė-Daugirdė, G. Invocation of International (Treaty) Law Principles Against an Aggressor State: Suspension, Restriction of Membership Rights, Expulsion?// *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*. 2024. Vol.10. P.41. DOI: <https://kmlpj.ukma.edu.ua/article/view/320035/310626>.

30. Mostafa Ahmed (2026). Corruption, Foreign Aid, and Military Outcomes in the Russo-Ukrainian War (2022–2025). 10(3), [Електронний ресурс] URL: https://rsisinternational.org/journals/ijriss/download_pdf.php?id=8351.

31. Trebesch, Christoph; Nishikawa, Taro (2026) : Europe steps up: Ukraine support after four years of war, Kiel Policy Brief, No. 203, Kiel Institute for the World Economy, Kiel [Електронний ресурс] URL: https://www.kielinstitut.de/fileadmin/Dateiverwaltung/IfW-Publications/fis-import/dd24a73f-4270-46c5-9c40-bcc9df4f1672-KPB2023_EN.pdf.

Статистичні та аналітичні матеріали

32. Ukraine Facility Plan. Ukraine Facility 2025. [Електронний ресурс] URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення 21.05.2026).

33. Ukraine Support Tracker Data// *Kiel Institute*. [Електронний ресурс] URL: <https://www.kielinstitut.de/publications/ukraine-support-tracker-data-6453/> (дата звернення 20.05.2026).

Інтернет ресурси

34. Албанія готова надавати допомогу Україні в рамках програми PURL у 2026 році [Електронний ресурс]// Укрінформ. 2026. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/4080665-albania-gotova-nadavati-dopomogu-ukraini-v-ramkah-programi-purl-u-2026-roci.html> (дата звернення 23.05.2026).

35. Богдан Т. Міжнародна фінансова допомога Україні в умовах геополітичних змін [Електронний ресурс]//Дзеркало тижня.11.2024 URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/mizhnarodna-finansova-dopomoha-ukrajini-v-umovakh-geopolitichnikh-zmin.html> (дата звернення 18.05.2026).

36. Військова допомога Україні різко падає в 2025 році: внески західних донорів суттєво різняться. [Електронний ресурс]// *Forbes.ua*. 2025. URL: <https://forbes.ua/news/evropa-ne-zmogla-zaminiti-ssha-viyskova-dopomoga-ukraini-u-2025-rotsi-mozhe-vpasti-do-naynizhchogo-rivnya-z-pochatku-viyni-10122025-34759> (дата звернення 23.05.2026).

37. Військова допомога Україні: чи здатна Європа замінити США. [Електронний ресурс]// Explainer. 10.12.2025. URL: <https://explainer.ua/vijskova-dopomoga-ukrayini-chy-zdatna-yevropa-zaminyty-ssha/> (дата звернення 22.05.2026).
38. Державні програми підтримки бізнесу в Україні (2025): гранти та пільгові кредити. [Електронний ресурс] URL: <https://givingtuesday.ua/statti/programy-pidtrymky-biznesu-v-ukrayini/> (дата звернення 23.05.2026).
39. ЄС розглядає використання заморожених активів РФ для підтримки України у 2026 році. Туск. [Електронний ресурс]// Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/1192866-lideri-es-domovilisa-pracuvati-nad-mehanizmom-finansuvannam-ukraini-za-rahunok-aktiviv-rf-tusk/> (дата звернення 23.05.2026).
40. ЄС надасть Україні €1,4 млрд доходів від заморожених російських активів: на що підуть гроші. [Електронний ресурс]// Новинарня. URL: <https://novynarnia.com/2026/04/01/yes-nadast-ukrayini-e14-mlrd-dohodiv-vid-zamorozhenyh-rosijskyh-aktyviv/> (дата звернення 23.05.2026).
41. ЄС оцінює потреби України в 2026-27 в 135 млрд євро, з них 83 млрд – на армію. [Електронний ресурс]// Європейська правда 11.2025, URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/11/17/7225062/> (дата звернення 22.05.2026).
42. Інструмент «Ukraine Facility», *Європейська комісія* [Електронний ресурс] URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_uk (дата звернення 21.05.2026).
43. Конфіскація російських активів. Нестандартний погляд, що дасть максимальні зиски. Волков.С. [Електронний ресурс]// *Дзеркало тижня*. 05.2024. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/konfiskatsija-rosijskikh-aktiviv-nestandardnij-pohljad-shcho-dast-maksimalni-ziski.html> (дата звернення 22.05.2026).
44. Міжнародна фінансова підтримка відновлення України. [Електронний ресурс]// *Екодія*, 2024. URL: https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/3_International-Finan-Support-Ukraine-Recovery2024s.pdf.

45. Міжнародні транші та фінансова система України: як зовнішні кошти формують економіку. [Електронний ресурс]// Banker.ua, 03.2026. URL: <https://banker.ua/projects/transhi-finansova-sistema-ukrainy-2026-2> (дата звернення 21.05.2026).
46. ООН цьогоріч виплатить \$2,3 мільярда понад чотирьом мільйонам українців [Електронний ресурс]//UA.NEWS. URL: <https://ua.news/ua/ukraine/oon-tsogorich-viplatit-2-3-miliarda-ponad-chotirom-milionam-ukrayintsiv> (дата звернення 23.05.2026).
47. Онуфрійчук, О. П. Стійкість системи державних фінансів у довгостроковій перспективі. [Електронний ресурс]//*Бізнес Інформ*, 2017. URL: binf_2017_2_34 (дата звернення 20.05.2026).
48. Офіційний сайт Генеральної асамблеї ООН. ООН. [Електронний ресурс] URL: <https://www.un.org/ru/ga/25/docs/25res.shtml> (дата звернення 21.05.2026).
49. Програма гуманітарної грошової допомоги ЮНІСЕФ для українців [Електронний ресурс]//UNICEF. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/spilno-cash-transfers> (дата звернення 21.05.2026).
50. Пшеничний П. Грошей багато не буває. Від кого та на яких умовах Україна отримує фінансову допомогу [Електронний ресурс]// *Delo.ua*. 07 вересня 2022. URL: <https://delo.ua/economy/vid-kogo-ukrayina-otrimuje-finansovu-dopomogu-403702/> (дата звернення 20.05.2026).
51. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. [Електронний ресурс]//*Національний банк України*, 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions> (дата звернення 20.05.2026).
52. Текст рішення ООН про агресію росії проти України. Коментований переклад. [Електронний ресурс]// *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/2/7135100/> (дата звернення 19.05.2026).
53. Україна отримає понад \$246 млн від Японії в рамках проекту Світового банку на підтримку фіскального управління. [Електронний ресурс]//

- Міністерство Фінансів України. 2025. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraine_to_receive_over_246_million_from_japan_under_world_bank_project_to_support_fiscal_management-5321 (дата звернення 20.05.2026).
54. Україна отримала \$177 млн від Світового банку на підтримку сфер охорони здоров'я та фіскального управління. [Електронний ресурс]// Міністерство Фінансів України. 2025. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraine_received_177_million_from_the_world_bank_to_support_healthcare_and_fiscal_governance_sectors-5395 (дата звернення 20.05.2026).
55. Україні прогнозують дефіцит бюджету у 19 мільярдів євро вже у 2027 році, – WSJ. [Електронний ресурс]// Політарена, 04.2026. URL: <https://politarena.ua/ukraini-prohnozuiut-defitsyt-biudzhetu-u-19-miliardiv-ievro-vzhe-u-2027-rotsi-wsj-165694/> (дата звернення 20.05.2026).
56. Україна хотіла б отримати до 45 млрд євро із заморожених активів РФ у 2026 році, заявив Зеленський. [Електронний ресурс]// NV. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/ukrajina-hotila-b-otrimati-do-45-mlrd-yevro-iz-zamorozhenih-aktiviv-rf-u-2026-roci-zayaviv-zelenskiy-50568970.html> (дата звернення 23.05.2026).
57. Хто насправді блокує російські активи для України [Електронний ресурс]// Тсн Політика. URL: <https://tsn.ua/politika/khto-naspravdi-blokuye-rosiyski-aktyvy-dlia-ukrayiny-detali-vid-politico-2980109.html> (дата звернення 23.05.2026).
58. Чому ЄС поставив на паузу допомогу в 90 млрд для України та коли запуснуть "план Б" [Електронний ресурс]// Європейська правда, 02.2026 URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/03/30/7234364/> (дата звернення 21.05.2026).
59. Commission presents a financial support package for Ukraine for 2026–2027. [Електронний ресурс]// European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_26_90 (дата звернення 23.05.2026).

60. Definition of Aggression. General Assembly resolution № 3314 (XXIX). [Електронний ресурс]// Human rights library. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/instree/GAres3314.html> (дата звернення 19.05.2026).
61. EU to split Ukraine financial support with 30 bln euros for budget, 60 bln for military [Електронний ресурс]// Reuters. 01,2026 URL: <https://www.reuters.com/business/eu-split-ukraine-financial-support-with-30-bln-euros-budget-60-bln-military-2026-01-14/> (дата звернення 23.05.2026)*.
62. Exclusive: IMF's Georgieva expects board meeting in weeks on \$8.1 billion program for Kyiv. [Електронний ресурс]// Reuters. 01.2026. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/imf-chief-georgieva-arrives-kyiv-first-visit-since-2023-2026-01-15> (дата звернення 23.05.2026)*.
63. Marc Jones. Explainer: How the West might use Russia's frozen reserves/ [Електронний ресурс]//Reuters. 2024. 12 March. URL: <https://www.reuters.com/world/how-west-might-use-russias-frozen-reserves-2024-03-12/> (дата звернення 22.05.2026)*.
64. Norway gives \$400 million to Ukraine for energy sector, administration. [Електронний ресурс]// Reuters. 2026. URL: <https://www.reuters.com/world/norway-gives-400-million-ukraine-energy-sector-administration-2026-01-12/> (дата звернення 23.05.2026)*.
65. OECD Global Relations Policy Papers Consolidating Ukraine's recovery architecture. Vol. 2026, Issue 1. [Електронний ресурс] URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2026/02/consolidating-ukraine-s-recovery-architecture_88f06be6/e55159d1-en.pdf.
66. Specific support for Ukrainian research and innovation, Електронний ресурс]// Horizon Europe Office in Ukraine. [URL: <https://horizon-europe.org.ua/en/about-he/support-for-ukraine/> (дата звернення 23.05.2026).
67. Strengthening Ukrainian Voices for International Support for Ukraine. Call for proposals [Електронний ресурс]// IRF. URL: <https://www.irf.ua/en/contest/konkurs-posylennya-ukrayinskyh-golosiv-zadlya-mizhnarodnoyi-pidtrymky-ukrayiny> (дата звернення 23.05.2026).

68. Ukraine's huge financing gap set to widen as war heats up and reforms stall. [Електронний ресурс]// Reuters, 07.2025. URL:

<https://www.reuters.com/world/europe/ukraines-huge-financing-gap-set-widen-war-heats-up-reforms-stall-2025-07-31/> (дата звернення 22.05.2026)*.

69. Ukrainian bondholders ready to form a group of creditors to negotiate \$ 20 billion debt, sources say [Електронний ресурс]// Reuters. 2024. URL:

<https://www.reuters.com/markets/europe/ukraine-bondholders-poised-form-creditor-group-20-bln-debt-talks-sources-say-2024-03-15/> (дата звернення 23.05.2026)*

*- інтернет-ресурси джерел з такою позначкою не дозволяють перейти за посиланням, а потребують копіювання посилання з подальшою вставкою до адресної строки.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

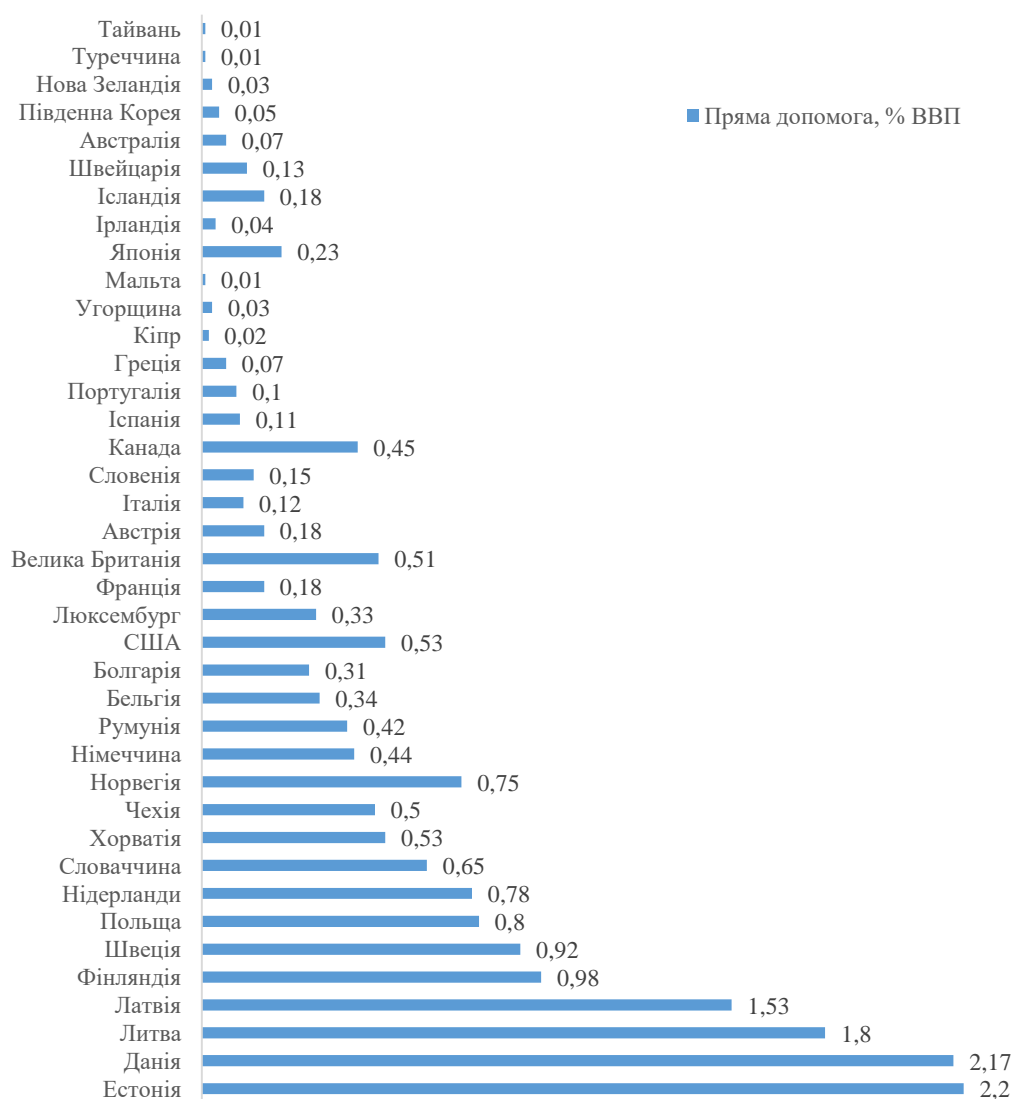

Рисунок А.1 – Питома вага прямої військової допомоги Україні в 2022-2024 рр., % від ВВП країн

Джерело: [33]